

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
Finanšu katedra

**„EIROPAS LAUKSAIMNIECĪBAS FONDA LAUKU
ATTĪSTĪBAI” PUBLISKĀ FINANSĒJUMA
PIEŠĶIRŠANAS UN IZLIETOŠANAS ANALĪZE**

Analysis of „European Agricultural Fund for Rural Development” public
funding allocation and expenditure

BAKALAURA DARBS
Finanšu menedžmenta bakalaura studiju programma

Autore: **Sanita Griba**
Studenta apliecības Nr.: sg13063
Darba vadītājs: Dr.ekon., as.profesors V.Ādamsons

RĪGA 2016

ANOTĀCIJA

Bakalaura darbs izstrādāts par Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstībai pieejamību un izlietošanu dažādos Latvijas reģionos. Galvenā problēma ir, ka plānošanas perioda sākumā liela daļa lauksaimnieku saņem investīciju projekta noraidījumu nepietiekoša finansējuma dēļ, kaut gan kopējais pieejamais finansējums no ELFLA netiek apgūts noteiktā laika pieejamajā apjomā. Darba mērķis ir izanalizēt esošo situāciju par finansējuma pieprasījumu dažādos reģionos un cik būtiski tas atšķiras, rezultātā izdarīt secinājumus un sniegts priekšlikumus, kas veicinātu gan laicīgāku publiskā finansējuma apguvi, gan straujāku saimniecību attīstību. Pētījuma rezultātā nozīmīgākais priekšlikums, ko autore izvirza ir mainīt projektu iesniegumu rindošanas kārtību uz atbalsta pieejamību, darīt to nevis pa reģioniem, bet visas valsts ietvaros.

Atslēgvārdi: ES Fondi, ELFLA, Publiskais finansējums, Latvijas lauksaimniecība

ANNOTATION

Bachelor work developed about European Agricultural Fund for Rural Development use and access in different regions of Latvia. The main problem is that in the beginning of planning period a large proportion of farmers receive rejection of the investment project due to insufficient funding, although the total available funds from the EAFRD is not acquired in the time available. The objective of the work is to analyse the existing situation on the funding request in different regions and how significantly it differs, in result make conclusions and provide proposals that would promote both earlier acquiring of public financing and faster development of holdings. In the result of study the most important proposal, which the author puts forward is to change the order of project queuing and support accessibility, do it not by region, but throughout the state.

Keywords: EU funds, EAFRD, Public funding, Latvian agriculture

SATURA RĀDĪTĀJS

Apzīmējumu saraksts	5
Ievads	6
1. Eiropas lauksaimniecības fonda lauku attīstībai vispārīgs raksturojums	9
1.1. Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstībai vēsture un teorētiskais aspekts	9
1.2. Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstībai normatīvi tiesiskā bāze	12
1.3. Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstībai vadošā iestāde un administrēšana	16
2. Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstībai statistiskā analīze	19
2.1. Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstībai finansējuma piesaiste 2007.g. – 2013.g.	19
2.2. Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstībai finansējuma piesaiste 2014.g – 2020.g.	29
2.3. Problēmas Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstībai finansējuma saņemšanā	49
2.4. Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstībai sadalījums pa valstīm	53
3. Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstībai pilnveidošana un nākotnes tendences	55
Secinājumi un priekšlikumi	61
Izmantotā literatūra un avoti	63
Pielikumi	66

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

CO₂ – Oglekļa dioksīds

EK – Eiropas Komisija

EJZF – Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds

EL – Ekonomiskais lielums

ELFLA – Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai

ELV GF – Eiropas lauksaimniecības virzības un garantiju fonds

ERAF – Eiropas reģionālās attīstības fonds

ESI fondi – Eiropas strukturālie un investīciju fondi

ESP – Eiropas sociālais fonds

GPS – Globālā pozicionēšanās sistēma

IMA – 4. atbalsta pasākums „Ieguldījumi materiālajos aktīvos”

KF – Kohēzijas fonds

KLP – Kopējā lauksaimniecības politika

LAD – Lauku atbalsts dienests

LAP – Latvijas Lauku attīstības programma

LIZ – Lauksaimniecībā izmantojamā zeme

PZA – Peļņas vai zaudējuma aprēķins

SEG – Siltumnīcefekta gāzu emisija

SI – Standarta izlaide

SUDAT – Lauku saimniecību uzskaites datu tīkls

ZS – Zemkopības ministrija

ZVFI – Zivsaimniecības vadības finansēšanas instruments

IEVADS

Bakalaura darba tēma „Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai” publiskā finansējuma piešķiršanas un izlietošanas analīze. Darbā pētīta šī fonda pieejamība investīciju projektu finansēšanai un analizēta pieejamā finansējuma apguve. Tēma ir aktuāla, jo ir sākusies jaunā septiņu gadu plānošanas perioda ELFLA finansējuma apguve. Periods ir no 2014.g. līdz 2020.gadam, kuram Zemkopības ministrija izstrādājusi Latvijas Lauku attīstības programmu (LAP) un Eiropas komisija to ir apstiprinājusi, 70% no LAP paredzētā publiskā finansējuma ir ELFLA piešķirums un 30% valsts finansējums. ELFLA pieejamais finansējums 2014. – 2020.g. ir 1,074 miljardi eiro, kopējais paredzētais publiskais finansējums LAP programmā 1,531 miljardi.

Tēma par ELFLA finansējuma apguvi izvēlēta, jo autores ikdienas darbs saistīts ar projektu pieteikumu izstrādi publiskā finansējuma saņemšanai LAP ietvaros. Tā kā ir darba pieredze gan par iepriekšējā plānošanas perioda (2007.g. – 2013.g.) noslēgumu, gan par šobrīd aktuālo, bakalaura darbā daudz pieminēti personiskie novērojumi par publiskā finansējuma apguvi.

Pētāmā problēma: viss pieejamais publiskais ELFLA finansējums LAP ietvaros netiek apgūts noteiktajā periodā, tam ir 2 – 3 gadu nobīde. Potenciālajiem finansējuma apgūvējiem trūkst informācijas un izpratnes par to pieejamību. MK noteikumi mēdz būt izstrādāti tā, ka potenciālie projektu iesniedzēji nekvalificējas par atbalsta pretendentiem. Plānošanas perioda sākuma posmā, pieejamais publiskais finansējums atvērtajās projektu iesniegumu iesniegšanas kārtās ir mazāks nekā pieprasītais, kā rezultātā tiek noraidīti ilgtspējīgi saimniecību attīstību projekti. Plānošanas perioda noslēguma periodā publiskais finansējums pieejams vairāk nekā pieprasītais, novērots nesamērīgums.

Bakalaura darba mērķis ir, pamatojoties uz Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem, Latvijas Lauku attīstības programmu un Lauku atbalsta dienesta sniegtajiem publiskajiem pārskatiem, izanalizēt finanšu līdzekļu piešķiršanas un apguves procesu no ELFLA, identificēt nozīmīgākās nepilnības, kas kavē finansējuma apguvi, apkopot secinājumus un izstrādāt priekšlikumus publiskā finansējuma apguves procesa pilnveidošanai.

Mērķa sasniegšanai veicamie uzdevumi:

- Analizēt Lauku attīstības programmas projektu;
- Analizēt MK noteikumu prasības, kuras kavē lauksaimnieku pieteikšanos atklātu projektu iesniegumu konkursos;
- Analizēt un izvērtēt lauksaimnieku aktivitāti projektu pieteikumu iesniegšanā un saņemtā publiskā finansējuma apmēru pa gadiem;

- Analizēt publiskā finansējuma sadali pa gadiem, atbalsta pasākumiem, pieteikšanās kārtām un Lauku atbalsta dienesta reģionālajām lauksaimniecības pārvaldēm.
- Balstoties uz bakalaura darba pētījumiem un gūtās algotā darba pieredzes, izdarīt secinājumus un izstrādāt priekšlikumus efektīvākai publiskā finansējuma apguvei.

Darba struktūra izstrādāta pa trīs nozīmīgākajām daļām. Pirmā ir ES fondu aprakstošā daļa, kurā pētīta to vēsture, piesaiste un vadošās iestādes Latvijā, lai gūtu vispārīgu priekšstatu par ES fondu veidiem un finansējuma piesaistes iespējām. Otrajā daļā analizēta finansējuma pieejamība, sadalījums pa gadiem un pasākumiem, un apguves izpilde. Salīdzināts arī pārējo ES valstu pieejamais publiskā finansējuma apmērs no ELFLA. Šī ir analīzes daļa, kurā pēc publiskās informācijas analizēts pieejamais un apgūtais publiskais finansējums 2014.g. – 2020.g. plānošanas periodā, lai noskaidrotu cik efektīva ir izstrādātā piesaistes sistēma. Salīdzināšanai analīze veikta arī par iepriekšējo plānošanas periodu 2007. – 2013.gadu. Analizētas problēmas par lēnu pieejamā finansējuma apguvi. Trešajā daļā atspoguļots autores skatījums par ELFLA finansējuma apguves pilnveidi nākotnē un vispārējām tendencēm kuras pamatus noteikusi Eiropas Komisija.

Pētniecība pamatota uz Lauku atbalsta dienesta sniegtajiem publiski pieejamajiem datiem par iesniegto projektu skaitu, publiskā finansējuma pieprasījumu un izmaksāto finansējumu. Analizēti LAD publiskie gada pārskati un regulāri atjaunotā operatīvā informācija par saņemtajiem projektu iesniegumiem un to rindošanu.

Darba analīzē galvenās kvantitatīvās metodes, kas izmantotas datu apstrādē un rezultātu ieguvē, ir grupēšana un salīdzinošā analīze. Secinājumu un priekšlikumu izstrādē izmantota loģiski konstruktīvā analīze un interpretācija. Rezultātu attēlošanai izmantota grafiskā metode.

Pētījuma pamata periods ir 2015.gads, jo 2015.g. 15.janvārī noslēdzās pirmā projektu pieteikumu iesniegšanas kārtā jaunajā LAP plānošanas periodā 2014. – 2020.gadam.

Temats ir sašaurināts, analizējot investīciju projektus LAP programmas ietvaros no ELFLA. Katru gadu lauksaimniekiem ir iespēja pieteikties dažāda veida atbalsta maksājumiem no šī fonda par apsaimniekotajām lauksaimniecībā izmantojamajām zemes platībām un liellopu audzēšanu. Tiek finansēta arī lauksaimnieku priekšlaicīga pensionēšanās. Investīciju projektu pieteikumos atbalsta pretendenti var būt fiziskas un juridiskas personas, valsts budžeta iestādes, valsts kapitālsabiedrības, pašvaldības, biedrības, nodibinājumi un reliģiskas organizācijas. Temats sašaurināts pētot fiziskas un juridiskas personas, jo lielākajai daļai investīciju projektu šī ir mērķauditorija. Valsts vai pašvaldību nozīmes projekti LAP

ietvaros tiek iesniegti par izglītību, infrastruktūru, atjaunojamiem energoresursiem, meliorācijas izbūvi vai renovāciju. Fiziskas un juridiskas personas investīciju projektus biežāk iesniedz ar mērķi attīstīt ražošanu vai pārstrādi. Temats ir sašaurināts, jo tā tas ir konkretizētāks un atspoguļo autores ikdienas pamatdarbu.

Bakalaura darbā veiktais pētījums un analīze veikta pamatojoties no MK noteikumiem, Latvijas Lauku attīstības programmas, Lauku atbalsta dienesta publiskā gada pārskata par 2014.gadu un statistikas datiem.

1. EIROPAS LAUKSAIMNIECĪBAS FONDA LAUKU ATTĪSTĪBAI VISPĀRĪGS RAKSTUROJUMS

1.1. Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstībai vēsture un teorētiskais aspekts

Latvijā kopš 1998.gada bija pieejami pirmie ES pirmsiestāšanās fondu līdzekļi no PHARE (Poland, Hungary Aid for the Reconstruction for the Economy), ISPA (Instrument for Structural Policies for Economy), un SAPARD (Special Actin Programme for Agriculture and Rural Development). 1991.g. tika parakstīts pirmais līgums starp Eiropas Komisiju un Latvijas valdību par ES PHARE finansējuma pieejamību sākot ar 1998.gadu. No 1999.g. ES publiskais finansējums šajā programmā sastādījis 179,17 milj. EUR. No 1999.gada Latvijā sākts saņemt pirmos ISPA fonda līdzekļus, 1999.g. tie bija 25 projektu ar 310 241 258 EUR publisko finansējumu, kas sastādīja 63,1% no projekta kopējās summas. No 2000. līdz 2006. gadam Latvijā bija pieejams SAPARD fonda publiskais finansējums, kas bija paredzēts lauku apvidu attīstībai un lauksaimniecību modernizācijai. SAPARD fonda finansējums bija 152 499 868 EUR. Šis fonds ir bijis pirmsākums darbā pētāmajam ELFLA fondam.¹

SAPARD fonda vispārējie mērķi bija attīstīt lauksaimniecības par ilgtspējīgām un konkurētspējīgām, un attīstīt lauku teritoriju, lai tā kļūtu daudzveidīga un ilgtspējīga. SAPARD atbalstu saņēma piemājas saimniecības, zemnieku saimniecības, lauksaimniecības uzņēmumi, lauku teritorijā reģistrēti uzņēmumi, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu pārstrādātāji.²

Šī fonda finansiālais atbalsts Latvijai bija pieejams kā Eiropas Savienības kandidātvalstij. No 2000.gada paredzēts mazo lauku saimniecību pārstrukturizācijai, mazo lauksaimniecības produktu ražotāju virzībai uz tirgu un vispārējai lauku teritorijas attīstībai. Atbalsta pretendentu kopējais pieejamais finansējums bija par 25% lielāks, nekā SAPARD piešķirtais, jo 25% bija jāfinansē no valsts finanšu resursiem. Latvijā salīdzinājumā ar pārējām kandidātvalstīm pretendentu aktivitāte SAPARD līdzekļu saņemšanai bija liela. SAPARD programmai noslēdzoties, tā turpinājums Latvijā bija Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonds.³

Latvijai kļūstot par ES dalībvalsti tika atvērts pirmais plānošanas periods no 2004.g. – 2006.gadam ar kopējo publiskā finansējuma piešķirumu no Eiropas strukturālajiem un

¹ **Blumberga S.** *Eiropas Savienības fondu efektivitāte Latvijā, Promocijas darba kopsavilkums.* Rīga RTU Izdevniecība 2012, 11.lpp

² *Jautājumi par ES, kas ir SAPARD.* Pieejams: <http://www.esmaja.lv/eiro-info/es-darbiba/kas-ir-sapard> (skatīts 10.01.2016.)

³ Turpat (skatīts 10.01.2016.)

investīciju (ESI) fondiem 625 568 826 EUR apmērā. Perioda pieejamie fondi – ERAF (Eiropas reģionālās attīstības fonds), ESF (Eiropas sociālais fonds), ELV GF (Eiropas lauksaimniecības virzības un garantiju fonds), ZVFI (Zivsaimniecības vadības finansēšanas instruments) un Kohēzijas fonds (KF, iepriekš ISPA). ELV GF bijis nākamais priekštecis ELFLA fondam. Lauku attīstības nozarei no kopējiem fondu līdzekļiem tika piešķirts 14,6%. Ņemot vērā, ka liela daļa projektu ir paredzēti pašvaldībām labiekārtošanai, infrastruktūras sakārtošanai un nodarbinātības veicināšanai, bet lauku attīstības projekti zemnieku saimniecībām un mazām piemājas saimniecībām (fiziskām personām), tad piešķirtais 14,6% apmērs, sastādot 91 333 049 EUR divu gadu laikā ir ievērojami daudz.¹

ELV GF atbalsta virzieni bija lauksaimniecību modernizācija, lauksaimniecības produktu pārstrādes attīstība, jauno lauksaimnieku atbalstīšana, mežsaimniecības attīstība, apmācības, kā arī tika piešķirti atbalsti vietējām rīcības grupām dažādu projektu realizācijai.²

Kopš 2007.g. Latvijā pieejams Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai finansiālais atbalsts. Šobrīd noris jau otrais plānošanas periods (2014. – 2020.g.), kurā ir pieejams ELFLA finansiālais atbalsts. Galvenie mērķi finansējuma izlietojumam, joprojām, ir lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstība, uzlabojot konkurētspēju, sakārtot lauku teritoriju un uzlabot dzīves vidi laukos.

ELFLA 2007.g. – 2013.g. kopējais pieejamais budžets septiņu gadu periodā bija 1 041 113 504 EUR. Finansējuma apgūšana norisinājās ar divu gadu nobīdi, respektīvi, tā noslēdzās 2015.gada 31.decembrī. Telefonsarunā ar LAD Eiropas Savienības fondu finanšu departamenta grāmatvedības un pārskatu daļas vadītāju un departamenta direktores vietnieci Elitu Fiļu, noskaidrots, ka pieejamais finansējums apgūts ~ 100 % apmērā.

ELFLA 2014.g. – 2020.gadam turpināsies iepriekš noteikto mērķu attīstība, uzlabojot dzīves kvalitāti laukos, saglabājot apdzīvotību un darba vietas; attīstīt lauksaimniecības un mežsaimniecības, īpašu uzsvāru liekot uz dabas aizsardzību.

ELFLA fonda apgūšanas politika ir noteikta Latvijas Lauku attīstības programmā. To izstrādājusi Zemkopības ministrija saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP), kuru nosaka Eiropas Komisija. 2014.g. – 2020.g. pieejamais ELFLA finansējums sastāda 1 074 577 282 EUR.

Kopumā ES fondu apguve bijusi sistematizēta un sadalīta vairākos plānošanas periodos – pirmsiestāšanās ES, 2004.g. – 2006.g., 2007.g. – 2013.g. un šobrīd aktuālais 2014.g. – 2020.g. plānošanas periods.

¹ **Blumberga S.** *Eiropas Savienības fondu efektivitāte Latvijā, Promocijas darba kopsavilkums.* Rīga RTU Izdevniecība 2012, 12.lpp

² **Finanšu ministrija.** *Eiropas Savienības struktūrfondi Latvijai,* Finanšu ministrija 2004, 5.lpp, Pieejams: http://www.esfondi.lv/upload/a-bukleti/ESfondi_Lv.pdf (skatīts 10.01.2016.)

Mēnesi pirms projektu iesniegumu pieņemšanas pirmās dienas Lauku atbalsta dienests publicē Latvijas Vēstnesī paziņojumu par projektu iesniegumu pieņemšanu. Tiek norādīts iesniegumu pieņemšanas laika periods, attiecīgais fonds, saistošie MK noteikumi, kārtas publiskā finansējuma atbalsta apmērs un sadalījums pa reģioniem.

Projekta iesnieguma veidlapas (modernizācijas paraugu skatīt 1. pielikumā) LAD publicē savā tīmekļa vietnē www.lad.gov.lv. Veidlapas ir Microsoft Excel formātā ar izdalītām 4 sadaļām, kuras apzīmē ar burtiem A, B, C un D. A daļā jāsniedz aktuālā informācija par uzņēmumu, par šī brīža saimniecisko darbību, noieta tirgiem, līdzšinējo apgrozījumu, tehnisko nodrošinājumu un iepriekš realizētajiem projektiem. B daļā tiek aprakstīts plānotais projekts un investīcijas. Jānorāda sasniedzamie mērķi, plānotās investīcijas, to cenas un jāpamato plānoto investīciju nepieciešamība un kādu pienesumu projekts sniegs uzņēmumam. C daļa ir finanšu aprēķini, kas tiek pārdalīts vēl 4 daļās – ieņēmumi, izmaksas, naudas plūsma un PZA ar bilanci. Ja kopējā projekta attiecināmo izmaksu summa ir līdz 150 000 EUR, tad jāaizpilda ieņēmumu, izmaksu un naudas plūsmas tabulas par pēdējo noslēgto gadu, iesniegšanas gadu, turpmākajiem gadiem projekta īstenošanas laikā un gadu pēc projekta īstenošanas. Ja projekta attiecināmo izmaksu summa sasniedz 150 000, tad papildus ieņēmumu, izmaksu un naudas plūsmas tabulām jāpievieno pēdējā noslēgtā gada PZA un bilance. Pēdējā noslēgtā gada datiem ir jāsakrīt ar gada pārskata datiem. Projekta pēdējā D sadaļā tiek norādīts kādi dokumenti tiek papildus pievienoti projektam.

Pēc projekta iesniegšanas 3 līdz 5 mēnešu laikā Lauku atbalsta dienests izvērtē projekta iesniegumu un sniedz rakstisku atbildi par projekta iesnieguma apstiprināšanu vai noraidīšanu. Vērtēšanas gaitā LAD referenti ir tiesīgi gan mutiski, gan rakstiski pieprasīt papildus informāciju vai precizējumus par projekta pieteikumu. Pēc projekta ieviešanas seko 5 – 7 gadu uzraudzības periods, kura laikā ir jāsniedz atskaites par uzņēmuma ikgadējiem ieņēmumiem.

Atbalsta pretendents, realizējot projektu, 5 darba dienu laikā Lauku atbalsta dienestā jāiesniedz maksājuma pieprasījums par publiskā finansējuma daļas (skat. 2. pielikumu) atmaksāšanu. Lielākiem investīciju projektiem, parasti būvniecībai, maksājuma pieprasījumus drīkst iesniegt arī pa vairākām kārtām, sadalot posmos, bet ne vairāk kā piecās daļās. Viens posms ir noslēdzies, tad, ja tam ir fiziski izmērāma vērtība, ko var apliecināt ar grāmatvedības dokumentiem. Būvniecības gadījumā sadalījums varētu būt – ēka, komunikācijas, aprīkojums. Maksājuma pieprasījumu iesniedz pamatojoties un izdevumus apliecinot ar dokumentiem. Vispārējo izmaksu publisko finansējumu iekļauj pēdējā maksājuma pieprasījumā.

Maksājuma pieprasījums, fiziskām un juridiskām personām, Lauku atbalsta dienestā tiek izskatīts 30 darbdienu laikā. Ja tiek veikti precizējumi, termiņš tiek pagarināts par 15 darbdienu. Šāds termiņš noteikts visiem projektiem plānošanas perioda virsnoteikumos – MK noteikumi Nr.598 “Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu, administrēšanu un uzraudzību lauku un zivsaimniecības attīstībai 2014. – 2020.gada plānošanas periodā”. Iesnieguma izskatīšanas laikā tiek veikta apsekošana un LAD fiziskā pārbaude par projekta realizāciju. Pēc izskatīšanas maksājums tiek pārskaitīts triju darbdienu laikā uz atbalsta saņēmēja bankas kontu. Pieredze rāda, ka maksājumu pieprasījumu izskatīšana noris ātrāk par noteiktajām 30 darbdienu un atbalsta saņēmējam jau nedēļas laikā ir iespēja saņemt publiskā finansējuma daļu.

Ja atbalsta saņēmējs ir valsts budžeta iestāde, tad projekta īstenošanai nepieciešamo finansējumu plāno un maksājumus veic no līdzekļiem, kas paredzēti tās ministrijas vai citas centrālās valsts iestādes kārtējā gada budžetā, kuras padotībā atrodas atbalsta saņēmējs.¹

Pašvaldībām projektu realizācijai iespējams saņemt avansu līdz 20% no kopējās publiskā finansējuma daļas. Avansa saņemšanai kopā ar projekta iesniegumu Lauku atbalsta dienestā ir jāiesniedz priekšapmaksas pieprasījums. Pēc projekta apstiprināšanas LAD 30 kalendāro dienu laikā pārskaita avansa maksājumu kontā, kas speciāli atvērts Valsts kasē.

Valsts kasē no Eiropas Komisijas publiskā finansējuma daļa tiek saņemta reizi ceturksnī. LAD Centrālā aparāta Eiropas Savienības fondu finanšu departaments gatavo ceturkšņa atskaites par izsniegto ELFLA publiskā finansējuma daļu. Atskaites tiek iesniegtas Eiropas Komisijai un tad pēc šī pieprasījuma Valsts kasē tiek saņemti ELFLA izlietotie finanšu līdzekļi.

1.2. Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstībai normatīvi tiesiskā bāze

Katram plānošanas periodam tiek izstrādāta attīstības programma un stratēģija. Latvijā aptuveni gadu pirms plānošanas perioda sākuma Ministru kabinets nosaka nākamā perioda investīciju prioritātes. ES ir noteikusi sešas prioritātes no kurās vismaz četras ir jāievēro:

- 1) veicināt zināšanu pārnesi lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un lauku apvidos;
- 2) uzlabot visu veidu lauksaimniecības rentabilitāti un konkurētspēju un sekmēt inovatīvas lauksaimniecības tehnoloģijas un meža ilgtspējīgu apsaimniekošanu;

¹ LR MK noteikumi Nr.598 *Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu, administrēšanu un uzraudzību lauku un zivsaimniecības attīstībai 2014.–2020.gada plānošanas periodā*. 2014. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=269553> (skatīts 12.01.2016.)

- 3) veicināt pārtikas aprites organizēšanu, dzīvnieku labturību un riska pārvaldību lauksaimniecībā;
- 4) atjaunot, saglabāt un uzlabot ar lauksaimniecību un mežsaimniecību saistītās ekosistēmas;
- 5) veicināt resursu efektīvu izmantošanu un atbalstīt pāreju uz klimata pārmaiņām sagatavotu mazoglekļa ekonomiku lauksaimniecības, pārtikas un mežsaimniecības nozarē;
- 6) veicināt sociālo iekļautību, nabadzības mazināšanu un ekonomisko attīstību lauku apvidos.¹

Latvijā tiek ievērotas pirmā, otrā, piektā un sestā prioritāte.

Katra fonda finansējuma piesaiste tiek balstīta uz Ministru kabineta saistošajiem noteikumiem. Papildus katram izsludinātajam atbalsta pasākumam, esošā fonda ietvaros, tiek izstrādāti vēl papildus MK noteikumi.

Apskatot ELFLA fondu, uz to attiecas 2014.g. 30.septembra MK noteikumi Nr.598 "Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu, administrēšanu un uzraudzību lauku un zivsaimniecības attīstībai 2014.–2020.gada plānošanas periodā" un 2014.g. 30.septembra MK noteikumi Nr.599 "Noteikumi par Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda, Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai, Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonda, kā arī par valsts un Eiropas Savienības atbalsta lauksaimniecībai un lauku un zivsaimniecības attīstībai finansējuma administrēšanu 2014.–2020.gada plānošanas periodā"². MK Nr. 598 un MK Nr. 599 tiek saukti par virsnoteikumiem. Katram atbalsta pasākumam tiek izstrādāti vēl papildus noteikumi, kas izdoti saskaņā ar Lauksaimniecības un lauku attīstības likuma 5.pantu. Šajos noteikumos tiek noteikts atbalsta pretendents, atbalstāmie ieguldījumi un izmaksas, atbalsta apmērs, iepirkuma procedūras kārtība, pieteikšanās kārtība, īstenošanas laiks un publiskā finansējuma pieprasīšanas kārtība. ELFLA fondam 2014.g. – 2020.g. ir noteikti deviņi atbalsta pasākumi ar apakšpasākumiem, kam piešķirti kodi:

- 1) 1. Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi – 14 milj. EUR:
 - a. 1.1. Apakšpasākums „Profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumi”;

¹ Eiropas Komisija. Lauku attīstība 2014. – 2020.gadā. Pieejams: http://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020/index_lv.htm (skatīts 06.05.2016.)

² Lauku atbalsta dienests. 4.1 Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās. Pieejams: <http://lad.gov.lv/lv/atbalsta-veidi/projekti-un-investicijas/atbalsta-pasakumi/4-1-atbalsts-ieguldijumiem-lauku-saimniecibas-183> (skatīts 24.12.2015.)

- b. 1.2. Apakšpasākums „Atbalsts demonstrējumu pasākumiem un informācijas pasākumiem”;
 - c. 1.3. Apakšpasākums „Atbalsts saimniecību un mežu apmeklējumiem”;
- 2) 2. Konsultāciju pakalpojumi, saimniekošanas un lauku saimniecību atbalsta pasākumi – 11 milj. EUR:
- d. 2.1. Apakšpasākums „Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai”;
- 3) 4. Ieguldījumi materiālajos aktīvos, MK noteikumi Nr.600 – 501 milj. EUR:
- a. 4.1. Apakšpasākums „Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” – 328,73 milj. EUR;
 - b. 4.2. Apakšpasākums „Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē” – 75,58 milj. EUR;
 - c. 4.3. Apakšpasākums „Atbalsts ieguldījumiem infrastruktūrā” – 85,68 milj. EUR;
- 4) 5. Dabas katastrofās un katastrofālos notikumos cietušā lauksaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisko pasākumu ieviešana, MK noteikumi Nr.401:
- a. 5.1. Apakšpasākums „Atbalsts profilaktiskajiem pasākumiem, lai mazinātu epizootiju iespējamās sekas”;
 - b. 5.2. Apakšpasākums „Atbalsts ieguldījumiem no epizootijas cietušo lauku saimniecību ražošanas potenciāla atjaunošanā”;
- 5) 6. Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība – 100 milj. EUR:
- a. 6.1. Apakšpasākums „Atbalsts jauniekiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai”, MK noteikumi Nr.323;
 - b. 6.3. Apakšpasākums „Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības”, MK noteikumi Nr.292;
 - c. 6.4. Apakšpasākums „Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstīšanā”;
- 6) 7. Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos – 127 milj. EUR:
- a. 7.2. Apakšpasākums „Ieguldījumi visu veidu maza mēroga infrastruktūras ierīkošanā, uzlabošanā vai paplašināšanā, tostarp ieguldījumiem atjaunojamos energoresursos un enerģijas taupīšanā”;
- 7) 8. Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā, MK noteikumi Nr.455 – 37 milj. EUR:
- a. 8.1. Apakšpasākums „Atbalsts apmežošanai un meža zemes izveidei”;

- b. 8.3./8.4. Apakšpasākums „Atbalsts meža bojājumu profilaksei un atjaunošanai, ko nodarījuši ugunsgrēki, dabas katastrofas, katastrofāli notikumi”;
 - c. 8.5. Apakšpasākums „Ieguldījumi meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai”;
- 8) 9. Ražotāju grupu un organizāciju izveide, MK noteikumi Nr.60 un Nr.593 – 3 milj. EUR:
- a. 9.1. Apakšpasākums „Ražotāju grupu un organizāciju izveide lauksaimniecības un mežsaimniecības sektorā”;
- 9) 19. Atbalsts LEADER vietējai attīstībai – 49 milj. EUR:
- a. 19.1. Apakšpasākums „Sagatavošanās atbalsts”;
 - b. 19.2. Apakšpasākums „Atbalsts darbību īstenošanai saskaņā ar sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju”;
 - c. 19.3. Apakšpasākums „Vietējās rīcības grupu sadarbības pasākumu sagatavošana un īstenošana”:
 - i. 19.3.1. Aktivitāte „Starp teritoriālā sadarbība starp vietējām rīcības grupām nacionālajā līmenī”;
 - ii. 19.3.2. Aktivitāte „Starpvalstu sadarbība starp vietējām rīcības grupām un līdzīgām organizācijām Eiropas Savienības dalībvalstīs un teritorijās, kurās darbojas organizācijas, kas īsteno LEADER pieejai līdzīgas aktivitātes”;
 - d. 19.4. Apakšpasākums „Atbalsts pamatdarbības izmaksām un iedzīvīnāšanai”.¹

Katra pasākuma nosaukums sākas ar skaitli, kas ir kods konkrētajam pasākumam.

Vislielākais atbalsts visos plānošanas periodos ir bijis lauku saimniecību modernizācijas pasākumiem. Aktuālajā plānošanas periodā tas ir ceturtais pasākuma „Ieguldījumi materiālajos aktīvos” pirmais apakšpasākums „Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” ar 328,73 milj. EUR atbalstu, kopā IMA pasākumam atvēlēti 501 milj. EUR.

¹ Lauku atbalsta dienests. Lauku attīstības programmas (LAP) investīciju pasākumi 2014-2020. Pieejams: <http://lad.gov.lv/lv/atbalsta-veidi/projekti-un-investicijas/lap-investiciju-pasakumi/> (skatīts 02.01.2016.)

1.3. Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstībai vadošā iestāde un administrēšana

Eiropas Savienības fondu vadošā iestāde Latvijā ir Finanšu ministrija, kas atbild par efektīvu, caurredzamu un drošas finanšu vadības principiem atbilstošu ES fondu ieviešanu.¹ Finanšu ministrijas pārvaldībā ir strukturālie fondi – ERAF, ESF, un KF. Dažādu specifisku ES fondu atbalsta mērķu īstenošana tiek uzdota attiecīgo ministriju pārziņā. Zemkopības ministrija ir vadošā iestāde pār investīciju fondiem – ELFLA un EJZF.

Zemkopības ministrija attiecīgajam plānošanas periodam izstrādātā Lauku attīstības programmu, kas ir politikas plānošanas dokuments, kuru realizējot, Latvijā tiek ieviests ELFLA finansējums lauksaimniecības un lauku attīstībai.²

Zemkopības ministrija nosaka kā tiek sadalīts pieejamais finansējums no ELFLA pa atbalsta veidiem un pasākumiem. Lauku atbalsta dienests (LAD) ir Zemkopības ministrijas pakļautībā kā šī fonda finansējuma administrējošā iestāde. ELFLA finansējuma administrēšana tiek sadalīts starp deviņām LAD reģionālajām lauksaimniecības pārvaldēm (RLP, skatīt 3. pielikumu). Katra LAD RLP piešķirto pieejamo ELFLA finansējumu Zemkopības ministrija sadala pa atbalsta pasākumiem un plānotajām projektu pieteikšanās kārtām. Visi fizisko un juridisko personu iesniegtie ELFLA investīciju projekti tiek izvērtēti un apstiprināti vai noraidīti reģionālajās lauksaimniecības pārvaldēs. Pēc projekta īstenošanas tiek iesniegts maksājuma pieprasījums attiecīgajā LAD pārvaldē un saņemts projekta līdzfinansējums no Valsts kases.

ELFLA fonda finansējuma ieviešanas institūcijas skatīt 1.1. tabulā.

¹ Latvijas Republikas Finanšu ministrija. Vadošā iestāde. Pieejams: http://fm.gov.lv/lv/sadalas/es_un_arvalstu_finansu_palidziba/vadosa_iestade/ (skatīts 24.12.2015)

² ES finanses. Fondi un finanšu programmas. Pieejams: <http://www.esfinanses.lv/lv/a/lapa/fondi-un-finansu-programmas> (skatīts 24.12.2015)

Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai institucionālais ietvars visos plānošanas periodos¹

Vadošā iestāde – Zemkopības ministrija	Akreditācijas iestāde – Zemkopības ministrija
	Maksājumu aģentūra – Lauku atbalsta dienests
Uzraudzības komiteja	Sertifikācijas iestāde – Zemkopības ministrijas publiskā iepirkuma kārtībā izvēlēta iestāde
Atbalsta saņēmējs – Atbilstoši Regulas Nr. 1305/2013 fiziska vai juridiska persona vai kāda cita valsts vai privāta struktūra, kas atbild par darbību īstenošanu vai atbalsta saņemšanu;	

LR Zemkopības ministrijas atbildība par programmas lietderīgu, efektīvu un pareizu pārvaldību un īstenošanu ir noteikta saskaņā Regulas Nr. 1305/2013 72. pantu. Zemkopības ministrija par vadošo iestādi noteikta saskaņā ar nacionālajos normatīvajos noteikto. Vadošās iestādes funkcijas nosacīti iedalāmas četrās grupās:

- 1) Vadība un kontrole;
- 2) Informācija un publicitāte;
- 3) Uzraudzība;
- 4) Novērtēšana.²

Atsevišķu Vadošās iestādes funkciju īstenošanu Zemkopības ministrija uzdevusi Lauku atbalsta dienestam kā akreditētai Maksājumu aģentūrai. Svarīgākās no tām:

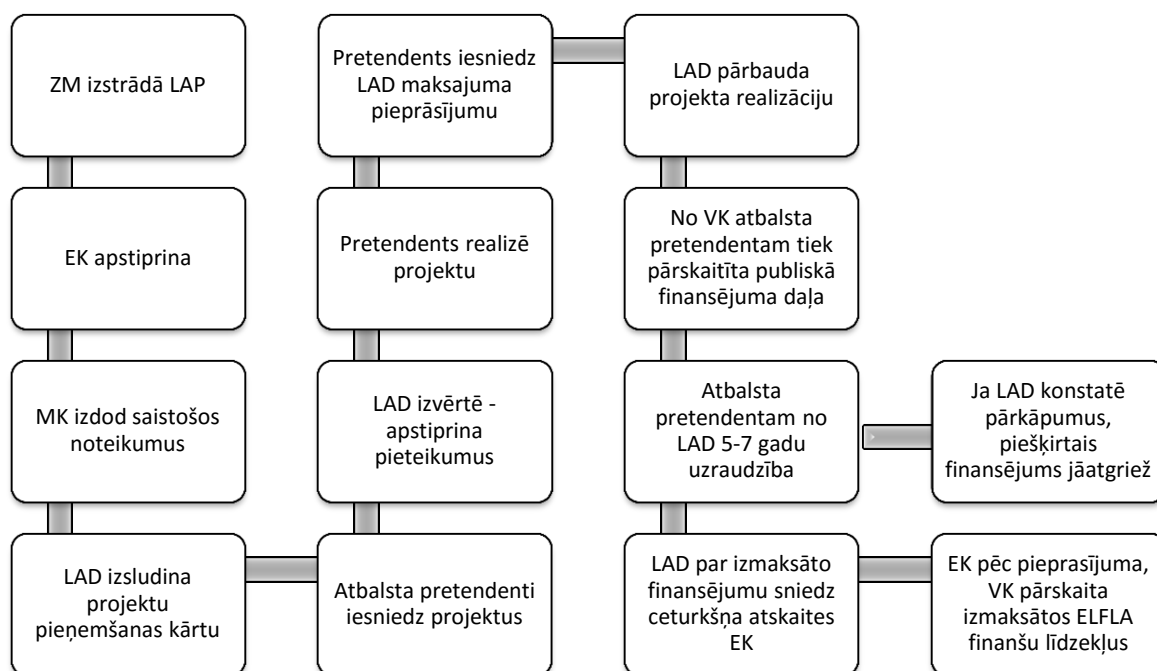
- 1) pārliecināšanās, ka Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstībai finansētās darbības tiek arī realizētas un ka tas notiek pareizi;
- 2) pārkāpumu novēršana un apkarošana;
- 3) finansējuma, kas zaudētas pārkāpumu vai nolaidības dēļ, atgūšana;
- 4) drošas elektroniskas sistēmas izveidošana, uzturēšana un nepieciešamo statistikas datu uzkrāšana.³

Secība, kādā tiek saņemts finansējums no ELFLA, aplūkojama 1.1. attēlā.

¹ Lauku atbalsta dienests. Latvijas Lauku attīstības programma 2014. – 2020.gadam. 192.lpp. Pieejams: http://lad.gov.lv/files/elfla_2014_2020_30_11_2015.pdf (skatīts 27.12/2015.)

² Turpat 192.lpp. (skatīts 27.12/2015.)

³ Turpat 193.lpp. (skatīts 27.12.2015.)

1.1. att. Secība kādā tiek saņemts finansējums no ELFLA sākot ar 2007.gadu¹

¹ Autore veidots attēls, izmantojot dažādus informācijas avotus un personīgās zināšanas zināšanas.

2. EIROPAS LAUKSAIMNIECĪBAS FONDA LAUKU ATTĪSTĪBAI STATISTISKĀ ANALĪZE

2.1. Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstībai finansējuma piesaiste 2007.g. – 2013.g.

ELFLA pieejamais finansējums 2007.g. – 2013.g. plānošanas periodā bija sadalīts pa 4 pasākumu asīm:

1. ass. Lauksaimniecības un mežsaimniecības sektora konkurētspējas veicināšana
2. ass. Vides un lauku ainavas uzlabošana
3. ass. Lauku dzīves kvalitātes un ekonomikas dažādošanas veicināšana
4. ass. LEADER

Katras ass ietvaros bija noteikti dažādi pasākumu veidi. 1.ass ietvaros pēc apgūtajām summām lielākais bija lauku saimniecību modernizācijas pasākums, otrajā vietā paliekot, pievienotās vērtības radīšanai lauksaimniecības produktiem un trešajā vietā pēc pieprasītā publiskā finansējuma bija meliorācijas projekti. Pēc projektu pieteikumu skaita pirmajā vietā nemainīgi palika modernizācijas projekti, bet otrajā meža ekonomiskās vērtības uzlabošana. Pēc pieprasītajām publiskā finansējuma summām mežsaimniecības projekti ir maza apmēra, jo tie vērsti uz mežu kopšanu un atjaunošanu, nevis kā lauksaimniecībā – iegādāties tehniku un būvniecība.

Otrās ass pasākumos visvairāk atbalstīts lauksaimniecībā neizmantojamās zemes pirmreizēja apmežošana.

Trešās ass pasākumos visvairāk atbalstīta uzņēmumu radīšana un attīstība. Tika veicināta uzņēmējdarbības dažādošana lauku apvidos. Atbalsta pretendenti lielākoties bija lauksaimnieki, kuri vēlējās attīstīt vel kādu nozari, radot papildus ieņēmumus un diversificējot riskus.

Ceturtais ass pasākumi paredzēti vietējo rīcības grupu noteikto stratēģiju īstenošanai. No diviem pasākumiem vairāk finansējums paredzēts konkurētspējas veicināšanai attiecīgajās lauku teritorijās.

Plānošanas periodā no ELFLA bija pieejami 1,04 miljardi EUR, kas sadalīts septiņu gadu periodā. Ar precīzu finansējuma sadalījumu pa gadiem var iepazīties 2.1. tabulā.

ELFLA budžeta sadalījums pa gadiem no 2007. – 2013.g. plānošanas periodā¹

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Kopā 2007-2013
152'867'493	147'768'241	142'542'483	147'766'381	148'781'700	150'188'774	151'198'432	1'041'113'504

Redzams, ka vislielākie līdzekļi iedalīti pirmajā perioda gadā, t.i. 2007.g., paredzēti 1,53 milj. EUR., jeb 14.68% no kopējā. 2008.g. un 2009.g. finansējums bija iedalīts mazāk, samazinās līdz 1,42 milj. EUR, 2010.g., tas atkal palielinājās un 2013.g. bija paredzēti 1.51 milj. EUR.

Lai gan plānošanas periods sākās ar 2007.gadu, pēc LAD sniegtā gada pārskata šajā gadā netika sākta ELFLA fonda finansējuma piešķiršana, jo vēl norisinājās darbs pie iepriekšējā perioda (2004. – 2006.g.) finanšu apgūšanas no ELVGF. Tika izsludinātas pirmās projektu pieteikumu iesniegšanas kārtas divos pasākumos: “Lauku saimniecību modernizācija” un “Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai”. Modernizācijas pasākumā tika iesniegti 934 pieteikumi par publisko finansējumu 41.8 milj. EUR (gada pieejamais 45.5 milj. EUR), uzņēmumu radīšanas un attīstības pasākumā tika saņemti 82 projektu pieteikumi par publisko finansējumu 3.6 milj. EUR (gada pieejamais 9.0 milj. EUR). ELFLA 2007. – 2013.g. plānošanas perioda pirmo līgumu slēgšana un finansējuma izmaksāšana sākta 2008.gadā. Noslēdzoties pirmajam plānošanas perioda gadam jau varēja secināt, ka ELFLA finanšu līdzekļu apguve būs ar laika nobīdi, jo no pieejamajiem 1.53 milj. EUR, necik netika pieprasīti. 2007.gads bija arī ar vislielāko paredzēto publiskā finansējuma pieejamību.

LAD 2008.gada publiskajā pārskatā publicēta informācija par administrēto projektu skaitu ELFLA ietvaros (skatīt 2.2.tabulu).

¹ Lauku atbalsta dienests. Latvijas lauku attīstības programma 2007. – 2013.gadam 276.lpp, Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/lap_7_versija_04_06_2010.pdf (skatīts 27.12.2015.)

LAD administrēto projektu skaits ELFLA ietvaros 2008.gadā¹

Atbalsta pasākumi	Iesniegti	Apstiprināti	Noraidīti	Apmaksāti	Atsaukti
1.ass - Lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas uzlabošana	3182	1915	441	1133	81
• t.sk Lauku saimniecību modernizācija	1906	1888	438	1133	80
2.ass - Vides un lauku ainavas uzlabošana	66	0	0	0	0
3.ass - Dzīves kvalitāte lauku apvidos un lauku ekonomikas dažādošana	657	158	71	20	25
4.ass - LEADER pieejas īstenošana	33	0	0	0	0
KOPĀ	3938	2073	512	1153	106

2.2.tabulā norādīto pietikumu skaits sadaļās – apstiprinātie, noraidītie, apmaksātie, atsauktie – ņemti vērā arī 2007.gadā iesniegtie pieteikumi. 2008.gadā norisinājās projektu pieņemšana 12 atbalsta pasākumos, kas 2.1.tabulā parādīti apvienoti pa asīm, izdalīts ir tikai modernizācijas pasākums, jo tas ir bijis visvairāk pieprasītais un atbalstītais. Kopumā tika iesniegti 3938 projektu pieteikumi, no kuriem 1906 bijuši uz modernizāciju, t.i. 48.4 %. Tā kā modernizācijas pasākumā bijusi vislielākā aktivitāte un iesniegšanas pirmā kārtā jau bijusi 2007.gada 3.oktobrī, tad arī starp apstiprinātajiem, noraidītajiem, apmaksātajiem un atsauktajiem projektiem dominē iesniegumi uz lauku saimniecību modernizāciju.

2008.gadā ELFLA publiskais finansējums tika izmaksāts 26 828 596 EUR. Par 2007.gadā saņemtajiem iesniegumiem izmaksāts 19 314 954 EUR un 7 513 642 EUR par 2008.g. iesniegumiem. 26 372 940 EUR no izmaksātā ELFLA sastādījis atbalsts par modernizācijas atbalsta pasākumu 1.ass ietvaros. Gada pārskatā nav sniegta pilnīga informācija par ELFLA izmaksātajām summām attiecīgo pasākumu ietvaros. Izmaksātā summa attiecībā pret attiecīgā gada pieejamo sastādījusi vien 18 %.

2009.gadā ELFLA 1. ass pasākumos tika atbalstīti 1310 uzņēmumi. Liela daļa uzņēmumi iesniedza vairākus projektu pieteikumus. 3.ass pasākumos, noteikumu izmaiņu nesaskaņošanas dēļ, gada nogalē netika izsludināta projektu pieņemšanas kārtā, kā tas bija plānots pasākumā "Atbalsts uzņēmumu radīšanā un attīstībā", līdz ar to tika atbalstīti mazāk

¹ Latvijas Republikas Zemkopības ministrija. Lauku atbalsta dienesta 2008. gada publiskais pārskats. Rīga 2009. 19.lpp. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/lad_gada_parskats_2008.pdf (skatīts 27.12.2015.)

uzņēmumi nekā plānots. Vienoto platību maksājumi tika izmaksāti par 1.5 milj. ha. ELFLA 3.ass „Dzīves kvalitāte lauku apvidos un lauku ekonomikas dažādošana” pasākumā tika atbalstīti 165 uzņēmumi. Gada nogalē bija plānota, bet netika izsludināta pieteikšanās pasākumam „Atbalsts uzņēmumu radīšanā un attīstībā”. 3.ass pasākumos atbalstītas 100 pašvaldības, kā tas arī tika plānots.¹

2009.gadā apstiprināti 5 398 projekti par kopējo publiskā finansējuma apmēru 179.57 milj. EUR.²

Vislielākā atbalsta pretendentu aktivitāte bija vērojama 3 pasākumos:

„Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai” – 39.7 milj. EUR;

„Pamatpakalpojumi ekonomikai un iedzīvotājiem” – 39.13 milj. EUR;

„Lauku saimniecību modernizācija” – 34.29 milj. EUR.³

Par fiziski izmaksātajām publiskā finansējuma summām, sadalījumā pa pasākumu asīm, skatīt 2.3.tabulā.

2.3. tabula

Izmaksātais publiskais finansējums ELFLA LAP 2007.-2013. ietvaros 2009.gadā⁴

Atbalsta pasākumi	Pieteikumu skaits	Publiskais finansējums, EUR
1.ass - Lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas uzlabošana	3477	40 319 358
• t.sk Lauku saimniecību modernizācija	839	29 921 142
2.ass - Vides un lauku ainavas uzlabošana	268	1 463 942
3.ass - Dzīves kvalitāte lauku apvidos un lauku ekonomikas dažādošana	465	15 625 473
4.ass - LEADER pieejas īstenošana	32	938 499
Tehniskā palīdzība	33	1 082 925
KOPĀ	4275	59 430 197

Kopumā 2009.gadā no ELFLA tika izmaksāti 59,4 milj. EUR, atbalstot 4275 projektu pieteikumus. 67,64 % jeb 40 319 358 EUR izmaksāti 1.ass ietvaros, t.sk. 29 921 141.60 EUR Lauku saimniecību modernizācijas ietvaros, kas no kopējā izmaksātā finansējuma sastāda 50.35 %.⁵ Izmaksātais finansējums attiecībā pret gada pieejamo sastādījis 42 %. Absolūtā izteiksmē, no attiecīgā gada pieejamā ELFLA finansējuma, 83 112 286 EUR apgūšana tika pārcelta uz nākamajiem gadiem.

¹ Latvijas Republikas Zemkopības ministrija. Lauku atbalsta dienesta 2009. gada publiskais pārskats. Rīga 2010. 11.lpp. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/lad_publicskais_parskats_2009.pdf (skatīts 10.01.2016.)

² Turpat 19.lpp (skatīts 10.01.2016.)

³ Turpat 19.lpp (skatīts 10.01.2016.)

⁴ Turpat 19.lpp (skatīts 10.01.2016.)

⁵ Turpat 20.lpp (skatīts 10.01.2016.)

LAD 2009.gada pārskatā sniegtie dati par izmaksāto publiskā finansējuma apmēru attiecīgo asu ietvaros nav salīdzināmi ar iepriekšējiem periodiem, jo par tiem tika norādīti tikai iesniegto un apstiprināto projektu skaiti.

Starp 2009.gadā apmaksātajiem 4 275 projektiem, daļa bijuši arī iepriekšējos gados iesniegti. Šajā gadā 962 projekti bijuši arī noraidīti un 181 atsaukti pēc atbalsta pretendentu iniciatīvas.

2010.gadā kopumā tika iesniegti 5336 projektu pieteikumi par pieprasīto publisko finansējumu 266 233 661 EUR, apstiprināti tika 4186 pieteikumi par publisko finansējumu 191 016 430 EUR (skatīt 2.4.tabulu) un kopējām attiecināmajās izmaksām 360 309 042 EUR.¹

2.4. tabula

**Apstiprināto projektu pieteikumu skaits un publiskā finansējuma apmērs LAP ietvaros
2010.gadā²**

Atbalsta pasākumi	Pieteikumu skaits	Publiskais finansējums, EUR
1.ass - Lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas uzlabošana	2 166	96 666 311
• t.sk Lauku saimniecību modernizācija	1 520	69 377 134
2.ass - Vides un lauku ainavas uzlabošana	607	7 314 376
3.ass - Dzīves kvalitāte lauku apvidos un lauku ekonomikas dažādošana	595	78 989 340
• t.sk. Uzņēmumu radīšana un attīstība	215	44 291 804
4.ass - LEADER pieejas īstenošana	818	8 046 403
KOPĀ	4 186	191 016 430

2.4.tabulā redzams, ka no kopējā apstiprinātā publiskā finansējuma apmēra, 96 666 311 EUR, jeb 50.61% ir apstiprināts 1.ass ietvaros, t.sk 69 377 134 EUR, jeb 36.32 % no kopējā, atbalstīti lauku saimniecību modernizācijas pasākumā. Otra lielākā sadaļa pēc apstiprinātā finansējuma ir 3.ass pasākums uzņēmumu radīšanai un attīstībai, kas no kopējā finansējuma sastāda 23.19 %, jeb 44 291 804 EUR. Šie dati nav salīdzināmi ar iepriekšējo gadu, jo 2009.gada LAD pārskatā ir sniegta informācija par izmaksātajām publiskā finansējuma summām un apstiprināto projektu sakaitu, bet nav sniegta informācija par kādām publiskā finansējuma summām šie projekti ir apstiprināti. Tā kā nav sniegta informācija par, gada

¹ Latvijas Republikas Zemkopības ministrija. Lauku atbalsta dienesta 2010. gada publiskais pārskats. Rīga 2011. 16.lpp. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/lad_publiskais_2010_gada_parskats.pdf (skatīts 12.01.2016.)

² Turpat 17.lpp (skatīts 12.01.2016.)

ietvaros, fiziski izmaksātajām summām, tad nav iespējams to salīdzināt pret pieejamo, bet apstiprināto projektu publiskais finansējums bijis 128 % pret gadā pieejamo – izmaksājamo.

No iesniegtajiem projektu pieteikumiem 524 tika noraidīti par pieprasītā publiskā finansējuma summu 33 419 880 EUR. Galvenie noraidīšanas iemesli ir, ka pēc saistošajiem MK noteikumiem atbalsta pretendents nav tiesīgs saņemt konkrētā atbalsta pasākuma publisko finansējumu, kā arī apšaubāma uzņēmuma dzīvotspēja.¹

2010.gadā tika arī laužti līgumi starp LAD un atbalsta pretendentiem, kam par iemeslu bijuši, gan pašu atbalsta pretendentu atteikumi, gan finansējuma trūkums projektu realizācijai, gan līguma saistību neievērošana. Laužti 268 līgumi par publiskā finansējuma apmēru 17 660 318 EUR.

2011.gadā no 6 202 iesniegtajiem projektiem, ar publiskā finansējuma pieprasījumu 529 548 779 EUR, atbalstīti tika 3 992, par publisko finansējumu 314 645 866 EUR, jeb atbalstīts 59% publiskā finansējuma piešķirums no pieprasītā. Atbalstīto projektu kopējās attiecināmās izmaksas sastādīja 554 230 175 EUR. (skatīt 2.5.tabulā).

2.5. tabula

**Apstiprināto projektu pieteikumu skaits un publiskā finansējuma apmērs LAP ietvaros
2011.gadā²**

Atbalsta pasākumi	Pieteikumu skaits	Publiskais finansējums, EUR
1.ass - Lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas uzlabošana	2 244	243 647 903
• t.sk Lauku saimniecību modernizācija	1 799	183 300 825
2.ass - Vides un lauku ainavas uzlabošana	445	10 507 689
3.ass - Dzīves kvalitāte lauku apvidos un lauku ekonomikas dažādošana	492	50 452 352
4.ass - LEADER pieejas īstenošana	811	10 037 922
KOPĀ	3 992	314 645 866

Lielākā daļa no 2011.gadā atbalstītajiem projektiem, finansējumu saņēma tikai nākamajā vai aiznākamajā gadā, kad projekts bija īstenots.

2011.gada LAD publiskajā gada pārskatā tika sniegta detalizēta informācija par iesniegtajiem un apstiprinātajiem projektiem katra pasākuma ietvaros, bet autore tos ir apvienojusi pa pasākumu asīm un izdalījusi tikai modernizācijas pasākuma atbalstīto finanšu

¹ Latvijas Republikas Zemkopības ministrija, Lauku atbalsta dienesta 2010. gada publiskais pārskats, Rīga 2011. 17. – 18.lpp. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/lad_publiskais_2010_gada_parskats.pdf 12.01.2016

² Latvijas Republikas Zemkopības ministrija, Lauku atbalsta dienesta 2011. gada publiskais pārskats, Rīga 2012. 16.lpp. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/lad_publiskais_2012_gada_parskats.pdf (skatīts 14.01.2016.)

apmēru un skaitu, jo procentuāli tas sastāda vislielāko daļu. Pēc autores domām, 2011.gada LAD publiskais pārskats nav pietiekami izvērsts, jo nav sniegta informācija par fiziski izmaksātajām summām no ELFLA, bet tikai par iesniegto, apstiprināto un noraidīto projektu skaitu, pieprasīto publisko finansējumu un kopējām attiecināmajām izmaksām. Sniegta informācija, tikai, ka ELFLA projektu un pasākumu atbalstīšanai izmaksāti 242,2 milj. EUR.

No 2011.gadā apstiprinātā publiskā finansējuma, 183 300 825 EUR bijuši modernizācijas pasākuma ietvaros. No kopējā 314 645 866 EUR, tas sastāda 58.26 %. 1.ass pasākumu finansēšana kopumā sastādījusi 243 647 903 EUR, jeb 77.44 % no gada kopējā. Tas ir par 152 % vairāk nekā 2010.gadā. Absolūtos skaitļos 1.ass pasākumu izmaksātais atbalsts bijis par 146 981 592 EUR lielāks nekā 2010.gadā.

Otra lielākā pozīcija pēc izmaksātā atbalsta, 2011.gadā bijusi 3.ass pasākumi. Kopumā 50 452 352 EUR, kas pret kopējo atbalstu sastādījis 16.03 %. Tas ir par 36.13 % mazāk kā iepriekšējā periodā.

Salīdzinot apstiprināto finansējuma piešķirumu pret pieejamo izmaksāšanai, 2011.gadā apstiprināts finansējums bijis vairāk kā divas reizes lielāks nekā pieejamais izmaksāšanai, jeb 211.48%. Autores skatījumā šis fakts ir ļoti pozitīvi vērtējams, jo perioda sākumā finansējums netika apgūts pieejamajā apmērā. Jāņem vērā arī tas, ka tiek salīdzināts apstiprinātais, nevis izmaksātais pret pieejamo, jo liela daļa 2011.g. apstiprināto projektu, maksājuma pieprasījumus iesnieguši 2012.g. vai pat 2013.gadā, kad projekts bijis realizēts.

2012.gada LAD publiskajā pārskatā turpināts atainot LAP ietvaros apstiprināto finansējuma apmēru, nevis izmaksāto. Apstiprināto projektu skaitu un publiskā finansējuma apmēru, izdalītu pa pasākumu asīm iespējams aplūkot 2.6. tabulā.

2.6. tabula

Apstiprināto projektu pieteikumu skaits un publiskā finansējuma apmērs LAP ietvaros 2012.gadā¹

Atbalsta pasākumi	Pieteikumu skaits	Publiskais finansējums, EUR milj.
1.ass - Lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas uzlabošana	4 497	128.2
• t.sk Lauku saimniecību modernizācija	1 822	88.64
2.ass - Vides un lauku ainavas uzlabošana	44	2
3.ass - Dzīves kvalitāte lauku apvidos un lauku ekonomikas dažādošana	601	45.53
4.ass - LEADER pieejas īstenošana	780	6.83
KOPĀ	5922	182.56

¹ Latvijas Republikas Zemkopības ministrija, Lauku atbalsta dienesta 2012. gada publiskais pārskats, Rīga 2013. 18..lpp. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/publiskais_parskats_2012.pdf (skatīts 14.01.2016.)

LAD publiskie gada pārskati nav izstrādāti pēc vieniem principiem. Analizējot 2007.gadu līdz 2011.g. bija redzams, ka tikai vienā gadā attēlota situācija par fiziski izmaksātajām ELFLA summām pa atbalsta pasākumiem. Šajos gados tabulās finansējuma summas tika attēlotas pilnos apmēros, noapaļojot līdz veseliem EUR, bet sākot ar 2012.gadu viss ir uzrādīts tikai miljonos. Tas redzams arī 2.6. tabulā, jo autorei nebija pieejami pilnie finanšu pārskati, bet tikai tie, kas paredzēti publiskai lietošanai un publicēti LAD mājaslapā.

2012.gadā apstiprināti 5922 projektu pieteikumi par publisko finansējumu 182,56 milj. EUR. Atbalstīto projektu kopējās attiecināmās izmaksas sastādījušas 337.1 milj. EUR. Pēc projektu pieteikumu skaita lielākā aktivitāte bijusi 1.ass pasākumā „Meža ekonomiskās vērtības uzlabošana”, apstiprināti 2 194 projekti un otra lielākā grupa pēc apstiprināto pieteikumu skaita bijusi 1.ass pasākuma „Lauku saimniecību modernizācija” ar 1822 pieteikumiem. 2.6.tabulā īpaši izdalīts modernizācijas pasākumus, jo tas, pēc apstiprinātā publiskā finansējuma, ir bijis visnozīmīgākais, sastādot 88.64 milj. EUR, kas ir 48.55% no kopējā atbalstītā finansējuma apmēra 2012.gadā.

2012.gada LAD publiskajā pārskatā nav sniegtas detalizētas informācijas par ELFLA izmaksātajām summām, bet salīdzinot apstiprināto ar pieejamo attiecīgā gada ietvaros, apstiprinātais sastādījis 121.55% no pieejamā izmaksām.

2013.gads pēc LAP 2007 - 2013 konkrētajam periodam ir noslēdzošais, bet tā kā normatīvi nosaka, ka paredzēto finansējumu drīkst apgūt ar laika nobīdi līdz 3 gadiem, tad par noslēdzošo gadu kļuva 2015.gads. Jāņem vērā, ka šī finansējuma apguves laika nobīde iespaido arī nākamo plānošanas periodu no 2014. – 2020.gadam.

2013.gadā tika iesniegti 6 649 projektu pieteikumi ar publiskā finansējuma pieprasījumu 67.9 milj. EUR. Ņemot vērā arī 2012.g. sniegtos projektus, apstiprināti tika 5 532 par publisko finansējumu 132.6 milj. EUR (skatīt 2.7.tabulu).

Apstiprināto projektu pieteikumu skaits un publiskā finansējuma apmērs 2013.gadā¹

Atbalsta pasākumi	Pieteikumu skaits	Publiskais finansējums, EUR milj.
1.ass - Lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas uzlabošana	3 656	56.08
• t.sk. Lauku saimniecību modernizācija	563	28.46
2.ass - Vides un lauku ainavas uzlabošana	616	33.58
• t.sk. Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai	557	33.44
3.ass - Dzīves kvalitāte lauku apvidos un lauku ekonomikas dažādošana	105	4.71
4.ass - LEADER pieejas īstenošana	1155	9.39
KOPĀ	5532	103.76

Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī 2013.gadā liela finansējuma daļa tika novirzīta modernizācijas projektu atbalstīšanai, tomēr šajā gadā vēl vairāk tika atbalstīts 2.ass pasākums – atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai. Tika apstiprināti 557 projekti ar publisko finansējumu 33.44 milj. EUR, kas no kopējā sastāda 32 %. 2013.g. šīs aktivitātes ietvaros tika iesniegti tikai 120 projekti, bet starp 557 atbalstītajiem ir arī iepriekšējā gadā iesniegtie, jo 2012.g. iesniegšanas kārtā tiks izsludināta gada nogalē. Modernizācijas pasākumā tika apstiprināti 563 projekti par 28.46 milj. EUR atbalstu, kas no kopējā sastāda 27%. Apstiprināto projektu skaita ziņā visvairāk atbalstīti mežu ekonomiskās vērtības uzlabošanas projekti, kopskaitā 2 748, ar publiskā finansējuma atbalstu 3.8 milj. EUR.

2014.gads bija pirmais, jaunā LAP 2014. – 2020. perioda gads, tomēr šajā gadā tika turpināta ELFLA finansējuma apguve LAP 2007. – 2013. ietvaros, un no paredzētā 2014. – 2020. pat pirmā iesniegumu pieņemšanas kārtā nebija noslēgta. Kā tiek norādīts 2014.g LAD publiskajā pārskatā, tika iesniegti 2 868 projekti, ar attiecināmajām izmaksām 79.7 milj. EUR un publiskā finansējuma pieprasījumu 45.8 milj. EUR apmērā. Apstiprināti tika 2 598 projekti par attiecināmajām izmaksām 72.2 milj. EUR un 43.1 milj. EUR publisko finansējumu. (skatīt 2.8.tabulu)

¹ Latvijas Republikas Zemkopības ministrija, Lauku atbalsta dienesta 2013. gada publiskais pārskats, Rīga 2013. 16.lpp. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/publiskais_parskats_2013.pdf (skatīts 14.01.2016.)

**Apstiprināto projektu pieteikumu skaits un publiskā finansējuma apmērs LAP 2007. –
2013. ietvaros 2014.gadā¹**

Atbalsta pasākumi	Pieteikumu skaits	Publiskais finansējums, EUR milj.
1.ass - Lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas uzlabošana	1787	34,4
• t.sk. Lauku saimniecību modernizācija	259	8,9
• t.sk. Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšana	73	16.5
2.ass - Vides un lauku ainavas uzlabošana	5	1,4
3.ass - Dzīves kvalitāte lauku apvidos un lauku ekonomikas dažādošana	59	2,4
4.ass - LEADER pieejas īstenošana	747	4,9
KOPĀ	2857	43,1

Tā kā pēdējās modernizācijas projektu pieteikumu kārtās vienīgā atbalstāmā investīcija bija kūtsmēsļu krātuves, tad šī atbalsta pasākums vairs nebija dominējošais. Vislielākais publiskā finansējuma apmērs tika novirzīts lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšanai. Tika atbalstīti 73 projekti par kopējām attiecināmajām izmaksām 32.5 milj. EUR no kā publiskais finansējums 16.5 milj. EUR. Pasākuma atbalsts sastādīja 38 % no kopējā. Pēc atbalsta apmēra otrajā vietā palika modernizācija, atbalstot 259 projektu pieteikumus par attiecināmajām izmaksām 17.6 milj. EUR no kā 8.9 milj. EUR publiskais finansējums. Projektu iesniegumu skaita ziņā visvairāk tika iesniegti meža ekonomiskās vērtības uzlabošanas projekti, kopskaitā 1 438, apstiprināti 1 299 par attiecināmo izmaksu summu 2.9 milj. EUR t.sk. publisko finansējumu 1.7 milj. EUR. Pieteikumu skaits liels, bet attiecināmās izmaksas mazas, jo šie projekti ir vienkāršoti un paredzēti mežu kopšanai un atjaunošanai.

2015.gada 31.decembrī tika noslēgta ELFLA finansējuma apguve LAP 2007. – 2013.g. ietvaros. Līdz šā gada 31.martam bija iespēja iesniegt pēdējos maksājuma pieprasījumus un zināms, ka pieejamais plānošanas perioda publiskais finansējums 1.041 miljardi EUR no ELFLA ticis apgūts 100% apmērā. 2015.gadā tika sākts izmaksāt ELFLA pieejamos finanšu līdzekļus LAP 2014. – 2020.g. ietvaros.

¹ Latvijas Republikas Zemkopības ministrija, Lauku atbalsta dienesta 2014. gada publiskais pārskats, Rīga 2015. 16.lpp. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/publiskais_parskats_2014.pdf (skatīts 14.01.2016.)

2.2. Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstībai finansējuma piesaiste 2014.g – 2020.g.

2015.gada 13.februārī Eiropas Komisija apstiprināja atkārtoti iesniegto un precizēto, Zemkopības ministrijas izstrādāto Latvijas Lauku attīstības programmu (LAP) 2014. – 2020. gadam.

Plānotais ES finansējums 2014.g. – 2020.g. paredzēts 1 074 577 282 EUR, kuru paredzēts sadalīt 7 gadu periodā pa 153 milj., detalizētu sadalījumu skatīt 2.9. tabulā.

2.9. tabula

Plānotais ES finansējuma sadalījums pa gadiem¹

2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Kopā 2014-2020
153'401'704	153'439'462	153'477'871	153'516'940	153'557'128	153'591'574	153'592'603	1'074'577'282

LAP 2014. – 2020. plānošanas perioda ietvaros kopumā būs pieejami 1530 milj. EUR, no kuriem 70 %, jeb 1074 milj. EUR ir ELFLA finansējums un 30 %, jeb 456 milj. EUR – valsts finansējums.²

Visi ELFLA atbalsta pasākumi tiek īstenoti ievērojot ES kopējās lauksaimniecības politikas ilgtermiņa stratēģiskos mērķus:

- 1) veicināt lauksaimniecības konkurētspēju;
- 2) nodrošināt dabas resursu ilgtspējīgu apsaimniekošanu un klimata pasākumu īstenošanu;
- 3) panākt lauku ekonomikas un kopienu līdzsvarotu teritoriālo attīstību, piemēram, radot un saglabājot darbvietas.³

Plānotais publiskais finansējums ir sadalīts pa atbalsta pasākumiem, norādot ELFLA finansējuma daļu un valsts finansēto atbalsta apmēru. Detalizētu plānotā finansējuma sadalījums pa pasākumiem skatīt 2.10.tabulā.

¹ Lauku atbalsta dienests. Latvijas Lauku attīstības programma 2014. – 2020.gads. 179.lpp. Pieejams: http://lad.gov.lv/files/elfla_2014_2020_30_11_2015.pdf (skatīts 26.12.2015.)

² Ministru kabineta noteikumu projekta „Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 30.septembra noteikumos Nr.598 „Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu, administrēšanu un uzraudzību lauku un zivsaimniecības attīstībai 2014.-2020.gada plānošanas periodā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija), Pieejams: www.losp.lv/sites/default/files/zmanot_100315_pvirsnot.doc (skatīts 26.12.2015)

³ Lauku attīstība 2014.–2020. gadā. Pieejams: http://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020/index_lv.htm (skatīts 24.12.2015)

Plānotā finansējuma sadalījums pa pasākumiem¹

Pasākuma kods	Pasākums	Sabiedriskais finansējums	ES finansējuma daļa (ELFLA)	LV finansējuma daļa
1.	Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi	13 691 487	9 310 211	4 381 276
2.	Konsultāciju pakalpojumi, saimniekošanas un lauku saimniecību atbalsta pasākumi	10 691 487	7 270 211	3 421 276
4.	Ieguldījumi materiālajos aktīvos	500 656 724	351 828 972	148 827 752
6.	Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība	99 913 916	67 941 463	31 972 453
7.	Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos	126 635 591	86 112 202	40 523 389
8.1; 8.5.	Ieguldījumi mežu attīstībā un mežu dzīvotspējas pilnveidošanā, apmežošana	31 303 180	21 286 162	10 017 018
8.3.; 8.4.	Profilakse un atjaunošana pēc bojājumiem, ko mežam nodarījuši meža ugunsgrēki, dabas katastrofas un katastrofāli notikumi	5 691 487	3 870 211	1 821 276
9.	Ražotāju grupas	2 845 744	1 935 106	910 638
10.	Agrovide un klimats	98 585 066	67 037 845	31 547 221
11.	Bioloģiskā lauksaimniecība	151 901 540	103 293 047	48 608 493
12.	Natura 2000 maksājumi	27 172 860	18 477 545	8 695 315
13.	Maksājumi saimniecībām ar dabas ierobežojumiem	267 499 900	204 308 092	63 191 808
16.	Sadarbība	22 114 359	15 037 764	7 076 595
19.	Vietējās attīstības stratēģijas	76 528 435	52 039 336	24 489 099
20.	Tehniskā palīdzība	61 148 112	41 580 716	19 567 396
-	Priekšlaicīga pensionēšanās (pārejošas saistības)	24 188 821	16 448 398	7 740 423
-	Rugāju lauks ziemas periodā 2007.-13. (pārejošas saistības)	10 000 000	6 800 000	3 200 000
KOPĀ		1 530 568 709	1 074 577 282	455 991 427

ELFLA investīciju projektu atbalstam (kodi 1.; 2.; 4.; 6.; 7.; 8.1; 8.3.; 8.4.; 8.5.; 9.; 19) paredzēti 55.98 %, kas sastāda 601 593 874 EUR.

Atbalsta pretendenti lielākoties ir zemnieku saimniecības un lauksaimniecības nozares SIA. Pēc MK noteikumiem atbalsta pretendents ir noteikts: juridiska persona, fiziska persona, valsts iestāde, pašvaldības iestāde. Valsts un pašvaldības iestādes pretendē uz publiskā finansējuma atbalstu projektos, kas saistīti ar lauksaimniecības un mežsaimniecības

¹ Lauku atbalsta dienests. Latvijas Lauku attīstības programma 2014. – 2020.gads. 179.lpp. Pieejams: http://lad.gov.lv/files/elfla_2014_2020_30_11_2015.pdf (skatīts 26.12.2015.)

infrastruktūras attīstību (meliorāciju), kā arī uz ugunsgrēkos postītu mežu atjaunošanu. Meliorācijas un mežu atjaunošanas projektus var iesniegt arī fiziskas un juridiskas personas

Lauksaimniecību projektu pieteikumi tiek dalīti 2 kategorijās:

- 1) Saimniecības ar apgrozījumu līdz 70 000 EUR
- 2) Saimniecības ar apgrozījumu virs 70 000 EUR

Katrā sadalījuma kategorijā ir noteikts kopējais piešķiramā atbalsta apmērs. Vairāk finansējums tiek piešķirts saimniecībām ar apgrozījumu virs 70 000 EUR.

No 2014.g. 8.decembra līdz 2015.g. 15.janvārim bija atvērta pirmā projektu pieteikumu iesniegšanas kārtā jaunā plānošanas perioda ietvaros, ELFLA atbalsta pasākuma "Ieguldījumi materiālajos aktīvos" (IMA) apakšpasākumos "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" un "Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē". Apakšpasākumā "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" pieejamais publiskais finansējums tika paredzēts:

- 1) lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām - 4 500 000 EUR
- 2) lauku saimniecībām - 65 943 776 EUR (sadalījumu skatīt 2.11. tabulā)

2.11. tabula

IMA 1.kārtas (15.01.2015) pieejamais publiskais finansējums¹

Struktūrvienība	Finansējuma apmērs (EUR)	
	Saimniecībām ar apgrozījumu līdz 70 000 EUR	Saimniecībām ar apgrozījumu virs 70 000 EUR
Austrumlatgales RLP	1147209	3896210
Dienvidkurzemes RLP	2163101	7346435
Dienvidlatgales RLP	1919747	6519942
Lielrīgas RLP	1218770	4139246
Viduslatvijas RLP	1476953	5016102
Zemgales RLP	2271416	7714299
Ziemeļaustrumu RLP	1231554	4182666
Ziemeļkurzemes RLP	1465314	4976577
Ziemeļvidzemes RLP	2105939	7152296
KOPĀ	15 000 003	50 943 773
	65 943 776	

Pēc LAD sniegtās informācijas tika saņemti 1420 projektu iesniegumi, no kuriem ar pietiekošu punktu skaitu tika izvērtēti 1416 projekti – 707 projekti mazajām saimniecībām un 709 lielajām saimniecībām. Kopskaitā lielo un mazo saimniecību aktivitāte ir līdzvērtīga, kaut gan šis sadalījums nav pietiekami korekts – vienā kategorijā ir saimniecības gan ar 70 001

¹ Lauku atbalsta dienests. 4.1 Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās. Pieejams: <http://www.lad.gov.lv/lv/atbalsta-veidi/projekti-un-investicijas/atbalsta-pasakumi/4-1-atbalsts-ieguldijumiem-lauku-saimniecibas-183> (skatīts 20.11.2015.)

EUR, gan ar 1 000 000 EUR gada apgrozījumu. Lai sasniegtu 70 000 EUR apgrozījumu saimniecībai pietiek ar 80 ha audzētu ziemas kviešu ražu, kas nav salīdzināms ar tām saimniecībā, kurās tiek apsēts vairāk kā 500 ha, kas Latvijā nav retums. Pēc iepriekš minētā var secināt, ka lielāka aktivitāte ir mazo saimniecību vidū. Publiskā finansējuma apmēra ziņā vairāk pieprasa un tiek atbalstītas saimniecības ar apgrozījumu virs 70 000 EUR (skatīt 2.12. tabulu).

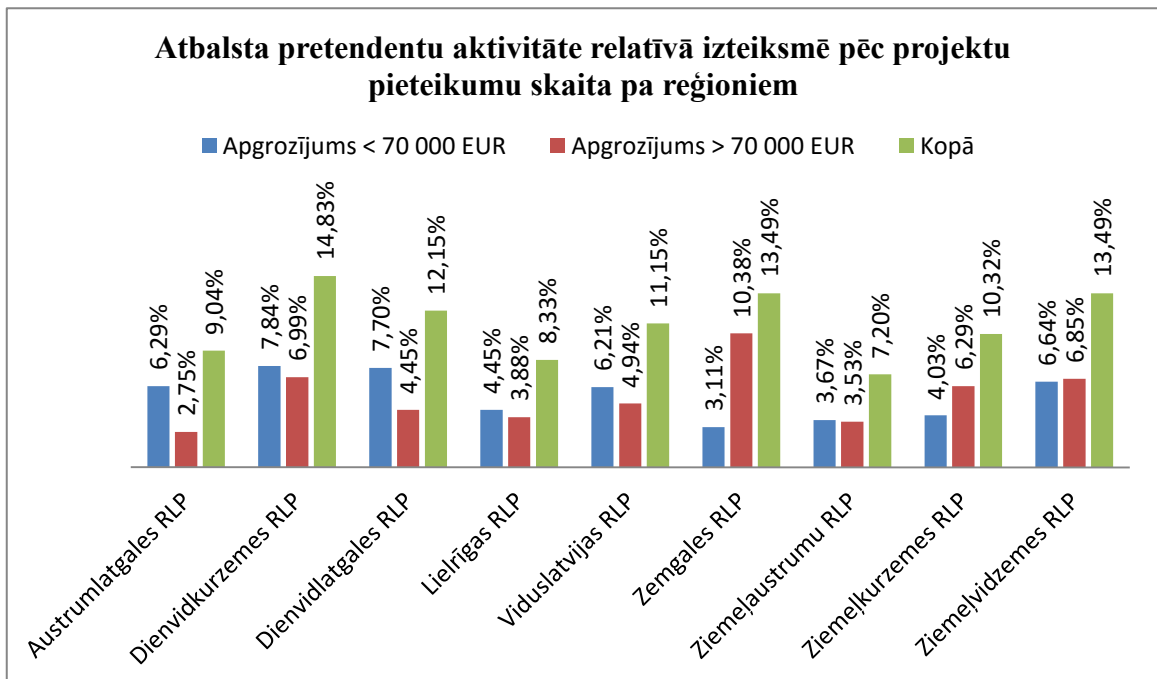
2.12. tabula

„Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” 1.pieteikšanās kārtas (15.01.2015) rezultāti¹

Struktūrvienība	Finansējuma apmērs (EUR)							
	Saimniecībām ar apgrozījumu līdz 70 000 EUR				Saimniecībām ar apgrozījumu virs 70 000 EUR			
	Pietiekošs	Sk.	Nepietiekošs	Sk.	Pietiekošs	Sk.	Nepietiekošs	Sk.
Austrumlatgales RLP	1154987,36	54	523536,72	35	3030491,82	39	-	-
Dienvidkurzemes RLP	2104578,7	80	595517,18	31	6677193,97	99	-	-
Dienvidlatgales RLP	1879517,97	109	-	-	4802745,68	63	-	-
Lielrīgas RLP	1126370,03	49	321577,52	14	4747641,3	27	2714790,9	28
Viduslatvijas RLP	1495021,4	80	136170,17	8	5054436,94	58	1412763,41	12
Zemgales RLP	1144621,76	44	-	-	7896292,57	28	8983654,81	119
Ziemeļaustrumu RLP	1158866,64	52	-	-	2350055,73	50	-	-
Ziemeļkurzemes RLP	1490112,72	47	164609,96	10	5179846,5	36	3256106,55	53
Ziemeļvidzemes RLP	2072699,87	94	-	-	7153316,31	40	3879392,56	57
KOPĀ	13626776,45	609	1741411,55	98	46892020,82	440	20246708,23	269

Dalījumā pa reģioniem visvairāk publiskā finansējuma pieprasītāji bijuši Dienvidkurzemē, kopskaitā 210, vismazāk Ziemeļaustrumos – 102. Uzskatāmu relatīvo sadalījumu par iesniegto projektu skaitu reģionos skatīt 2.1. attēlā.

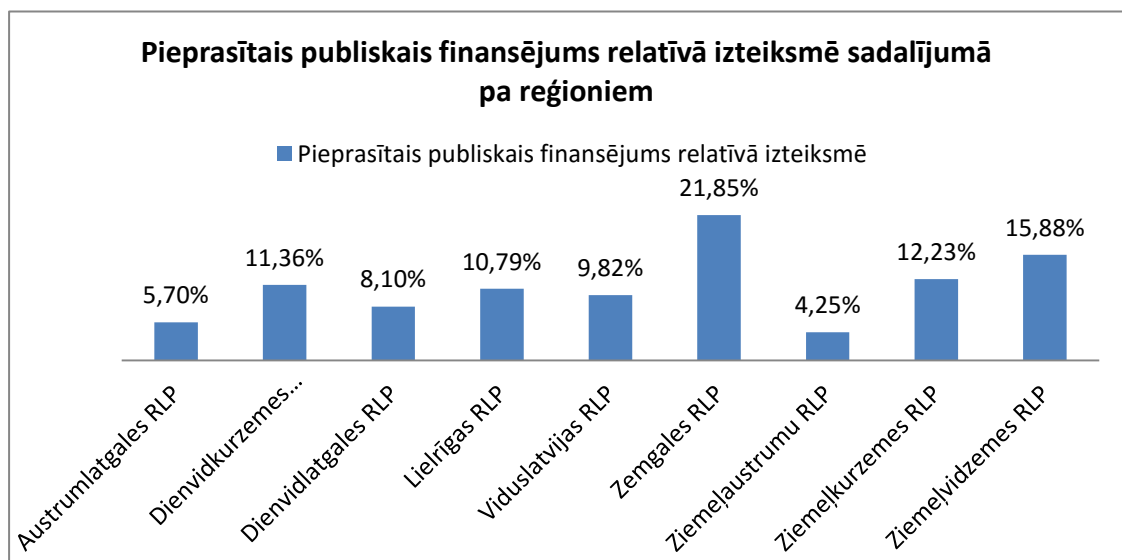
¹ Autores veidota tabula izmantojot LAD mājas lapā publicēto operatīvo informāciju par sarindotajiem "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" 1.kārtas (08.12.2014.-15.01.2015.) projektu iesniegumiem. Pieejams: lad.gov.lv/files/rindosana_16_02_(4_1).xlsx (skatīts 28.12.2015.)

2.1. att. Projektu iesniegumu skaits IMA atbalsta pasākumā 15.01.2015

2.1.attēlā redzams, ka visvairāk projektu pieteikumu saņemti Dienvidkurzemes RLP sastādot 14,83% no kopējā un vismazāk Ziemeļaustrumu RLP 7,2%. Dienvidkurzemes investīciju projekti bijuši pēc skaita vairāk, bet mazāka apmēra, kā, piemēram, Zemgalē un Ziemeļvidzemē.

Pēc pieprasītā publiskā finansējuma apmēra ar izteiktu pārsvaru izceļas Zemgales RLP, ko uzskatāmi iespējams aplūkot 2.2. attēlā.

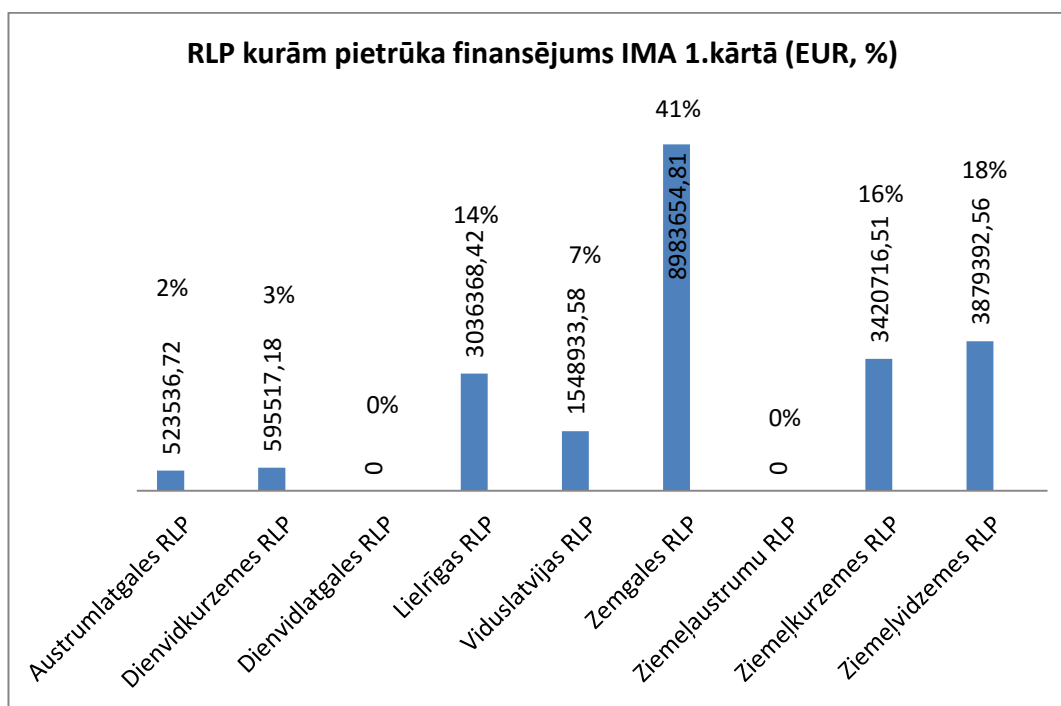

2.2. att. Pieprasītais publiskais finansējums relatīvā izteiksmē sadalījumā pa reģioniem¹

¹ Autores veidots attēls, izmantojot LAD mājas lapā publicēto operatīvo informāciju par sarindotajiem "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" 1.kārtas (08.12.2014.-15.01.2015.) projektu iesniegumiem. Pieejams: lad.gov.lv/files/rindosana_16_02_(4_1).xlsx (skatīts 28.12.2015.)

Absolūtā izteiksmē pieprasītais finansējums Zemgalē sastādījis 18 024 569.14 EUR, kas ir 21.85 % no kopējā pieprasījuma. Zemgale izceļas ar projektu iesniegumu skaitu starp lielajām saimniecībām, kas saistāms ar auglīgajām lauksaimniecības zemēm, kur vidējais, uz tirgu orientētais laukkopības lauksaimnieks, apstrādā vismaz 100 ha.

Projekti tika iesniegti ar augstu aktivitāti un finansējums pieprasīts vairāk nekā paredzēts. Pēc sākotnējās LAD sniegtās informācijas, pieprasītais finansējums iztrūka septiņās LAD RLP kopumā 21 988 119,78 EUR apmērā (skatīt 2.3. attēlu)

2.3. att. RLP kurām pietrūka finansējums IMA 1.kārtā (EUR, %)¹

2.3. attēlā redzams, ka sākotnēji apstiprināt visus atbilstīgos projektu iesniegumus bija iespējams tikai Dienvidlatgales un Ziemeļaustrumu RLP, jo aktivitāte nav bijusi tik augsta kā pieejamais finansējums. Zemgalē bijusi vislielākā aktivitāte un lielākais iztrūkums.

Pirmajai IMA kārtai noslēdzoties, Zemkopības ministrija pieņēma lēmumu atbalstīt visus iesniegtos projektu pieteikumus, kuri ir atbilstīgi un tiesīgi saņemt finansējumu. Turpmākajās kārtās, ja atbalsta pretendenta projekta iesniegums tiks noraidīts pietrūkstošā finansējuma dēļ, atveroties nākamajai kārtai projekta iesniegums būs jāsniedz no jauna (pēc atbalsta pretendenta vēlēšanās). Tas atbalsta pretendentiem radīs papildus izdevumus un kavēs attīstību.

¹ Autores veidots attēls izmantojot LAD mājas lapā publicēto operatīvo informāciju par sarindotajiem "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" 1.kārtas (08.12.2014.-15.01.2015.) projektu iesniegumiem. Pieejams: lad.gov.lv/files/rindosana_16_02_(4_1).xlsx (skatīts 28.12.2015.)

Pēc autores gūtās pieredzes un novērojumiem, projektus, lielākoties, iesniedz saimniecības, kuras jau iepriekš to ir darījušas iepriekšējos plānošanas periodos. Tā kā iesniegšanas un uzraudzības process ir pietiekoši sarežģīts, tad joprojām ir liela daļa saimniecību, kas ir kūtri attīstīties, izmantojot publiskā finansējuma piesaisti. Lauksaimniekiem bieži trūkst informācijas par publiskā finansējuma saņemšanas iespējām.

No 2016.g. 4.janvāra līdz 2016.g. 4.februārim bija atvērta ELFLA pasākuma IMA 2. pieteikšanās kārtā „Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās”. 2.13. tabulā redzams, ka plānotais publiskā finansējuma piešķirums un sadalījums ir identisks iepriekšējai kārtai.

2.13. tabula

Pieejamais publiskais finansējums IMA „Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” 1. un 2.kārtā¹

Struktūrvienība	Finansējuma apmērs (EUR) 04.02.2016		Finansējuma apmērs (EUR) 15.01.2015	
	Saimniecībām ar apgrozījumu līdz 70 000 EUR	Saimniecībām ar apgrozījumu virs 70 000 EUR	< 70 000 EUR	>70 000 EUR
Austrumlatgales RLP	1147209	3896210	1147209	3896210
Dienvidkurzemes RLP	2163101	7346435	2163101	7346435
Dienvidlatgales RLP	1919747	6519942	1919747	6519942
Lielrīgas RLP	1218770	4139246	1218770	4139246
Viduslatvijas RLP	1476953	5016102	1476953	5016102
Zemgales RLP	2271416	7714299	2271416	7714299
Ziemeļaustrumu RLP	1231554	4182666	1231554	4182666
Ziemeļkurzemes RLP	1465314	4976577	1465314	4976577
Ziemeļvidzemes RLP	2105939	7152296	2105939	7152296
KOPĀ	15 000 003	50 943 773	15 000 003	50 943 773
	65 943 776		65 943 776	

Autore strādā algotu darbu SIA „Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centrs” Tukuma konsultāciju birojā, uzņēmumā, kurš sniedz ārpakalpojumu šo projektu iesniegumu izstrādē. Tika novērots, ka lielākā daļa klientu, kuriem tika izstrādāts projekta iesniegums uz 1. kārtu arī šajā 2. kārtā (līdz 04.02.2016) iesniedza projektu pieteikumus, līdz ar to, autore jau tobrīd secināja, ka lielākajā daļā reģionu atkārtoti pietrūks publiskais finansējums un tā apmērs būs līdzīgs kā iepriekš pats vai augstāks.

Izanalizējot LAD sniegto operatīvo informāciju šā gada 28. aprīlī par IMA 2. pieteikšanās kārtas „Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” tiešām redzams cik daudz no pieprasītā publiskā finansējuma pietrūcis, kopumā 39 399 640 EUR, tas ir 60% no pieejamā finansējuma 65 943 776 EUR. Pirmajā kārtā sākotnēji pietrūka 21 988 120, sastādot 33% no

¹ Lauku atbalsta dienests. 4.1 Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās. Pieejams: <http://lad.gov.lv/lv/atbalsta-veidi/projekti-un-investicijas/atbalsta-pasakumi/4-1-atbalsts-ieguldijumiem-lauku-saimniecibas-183> (skatīts 29.12.2015.)

pieejamā. Precīzus datus par projektu iesniegumu skaitu, pieprasīto un nepietiekošo publisko finansējumu iespējams aplūkot 2.14.tabulā.

2.14. tabula

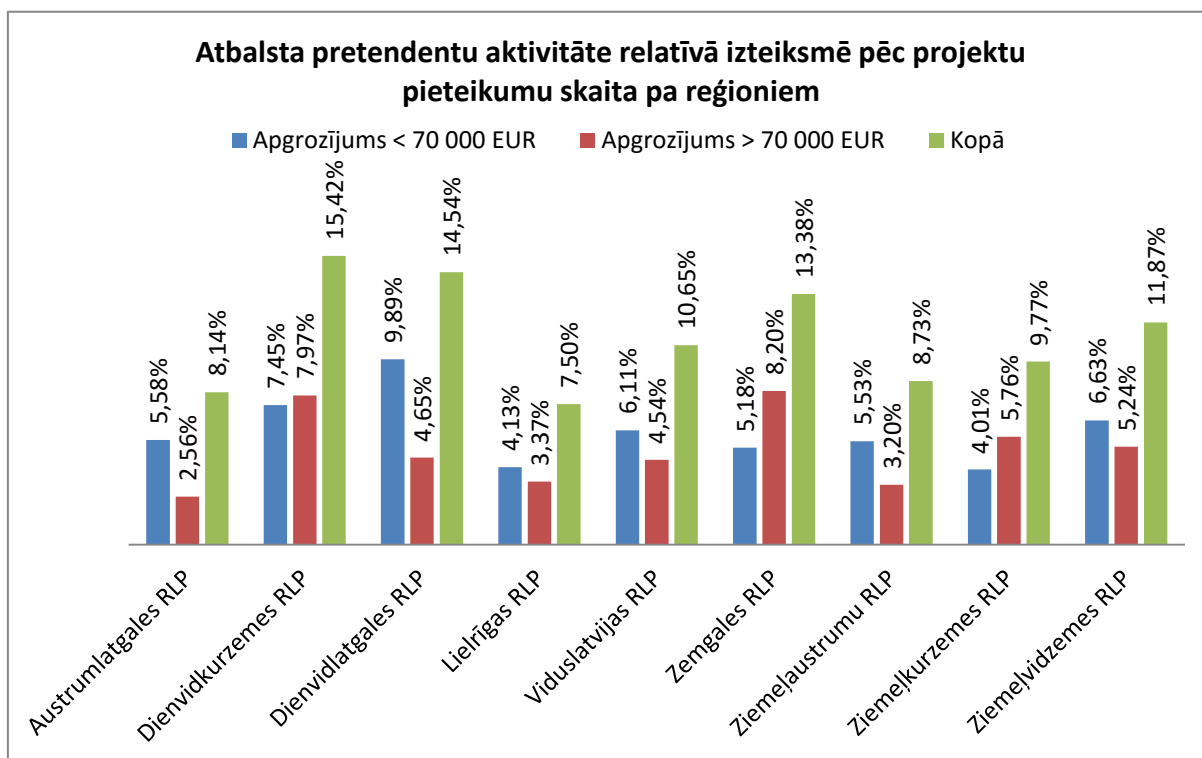
„Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” 2.pieteikšanās kārtas (04.02.2015) rezultāti¹

Struktūrvienība	Finansējuma apmērs (EUR)							
	Saimniecībām ar apgrozījumu līdz 70 000 EUR				Saimniecībām ar apgrozījumu virs 70 000 EUR			
	Pietiekošs	Sk.	Nepietiekošs	Sk.	Pietiekošs	Sk.	Nepietiekošs	Sk.
Austrumlatgales RLP	1173398,72	39	1440591,55	57	3787843,19	44	-	-
Dienvidkurzemes RLP	2187178,71	89	674706,08	39	7588878,74	43	5161401,42	94
Dienvidlatgales RLP	1928308,10	91	1894408,04	79	5148593,88	80	-	-
Lielrīgas RLP	1271625,52	35	995501,81	36	4164799,60	12	5686552,96	46
Viduslatvijas RLP	1503279,26	71	693281,89	34	5025120,60	61	1372290,33	17
Zemgales RLP	2175586,71	89	-	-	7855434,56	40	9529395,57	101
Ziemeļaustrumu RLP	1258370,21	38	1408898,66	57	4190086,99	39	716968,19	16
Ziemeļkurzemes RLP	1525206,04	50	513835,52	19	4978754,96	33	4955969,67	66
Ziemeļvidzemes RLP	2109933,55	53	1657429,39	61	7379827,79	46	2698408,97	44
KOPĀ	15132886,82	555	9278652,94	382	50119340,31	398	30120987,11	384

Tabulā redzams, ka 766 pieteikumus nācās noraidīt nepietiekama finansējumu dēļ, atbalstīti tiks 953 saimniecību projektu iesniegumi. Noraidāmo projektu skaits šķiet dramatiski liels. Autore uzskata, ka labāka situācija bija, kad pēc pirmās kārtas noslēgšanās, atbalstot visus ilgtspējīgos projektus, netika izsludināta nākamā paredzētā projektu pieteikumu kārtā 2015.gada vasarā, jo šis finansējums tika pārdalīts no gaidāmās kārtas uz noslēgto. Šāda situācija ir pozitīvāka, jo projekta pieteikuma izstrāde nav vienkāršs process, lielākā daļa potenciālie atbalsta pretendenti izmanto finanšu ārpakalpojumus pieteikumu sagatavošanai, kas izmaksā vismaz 500 EUR bez PVN, šī ir viena no zemākajām robežām. Vidējās cenas noteikšanai trūkst ticamu datu, bet autores praksē ir bijuši projekti, kas klientiem izmaksājuši pāri 1000 EUR bez PVN. Projekta izstrāde ir attiecināmās izmaksas ar atbalsta intensitāti identisku ieguldījumiem, bet šī atbalsta daļa par projektu tiek saņemta tikai tad, ja projekts ir starp atbalstāmajiem, ar pietiekošu publisko finansējumu attiecīgajā Reģionālajā lauksaimniecības pārvaldē un saimniecības lieluma grupā. Rezultātā sanāk, ka

¹ Autore veidota tabula izmantojot LAD mājas lapā publicēto operatīvo informāciju par sarindotajiem "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" 2.kārtas (04.01.2016 - 04.02.2016) projektu iesniegumiem uz 28.04.2016. (skatīts 30.04.2016.), interneta resursos vairs nav pieejams. Aktualizētā versija pieejama: lad.gov.lv/files/rinda_majas_lapai_2_karta_19_05_2016.xlsx (skatīts 20.05.2016.)

saimniecības, kuras vēlas attīstīties ar ELFLA līdzfinansējuma atbalstu, iesniedzot projektu rada sev papildus neatgriezeniskus izdevumus, jo tiem nav garantijas par projekta atbalstīšanu. Ja projekta pieteikums ir teicami izstrādāts, bet noraidīts tikai nepietiekama finansējuma dēļ, tad sagaidot nākamo pieteikšanās kārtu, pieteikums ir jāizstrādā pa jaunu, kas atkal rada izdevumus, jo būs mainījies laika periods par kuru ir jāplāno finanšu daļas. Iepriekšējā plānošanas periodā no 2007.g. – 2013.g. bija iespēja to pašu pieteikumu atstāt rindā uz nākamo atbalsta kārtu, šāda sistēma lauksaimniekiem bija izdevīgāka. Vistrakākā šķiet situācija Zemgales un Ziemeļkurzemes RLP. Zemgales RLP no 230 iesniegtajiem projektiem 141 ir jānoraida, kas ir vairāk kā puse. Līdzīga situācija ir Ziemeļkurzemē, kur no 168 atbilstīgiem projektiem 99 tik noraidīti, kas ir 60%. Autores izstrādātie projektu pieteikumi arī tika iesniegti Ziemeļkurzemes RLP, zināms, ka projektu pieteikumi bija iesniegti vairāk par šobrīd uzrādītajiem 168 pieteikumiem. Pēc piešķirto punktu sarindošanas pirmā operatīvā informācija tika sniegta marta sākuma, kura diemžēl vairs nav pieejama, jo uzsākot labošanu, daļa bija arī neatbilstīgu vai paši atteikušies. Bakalaura darbā analizētā informācija ir aktualizēta un tajā ir dati par atbilstīgiem projektu pieteikumiem. Kopējo lauksaimnieku aktivitāti projektu iesniegšanā pa reģioniem iespējams aplūkot 2.4.attēlā.

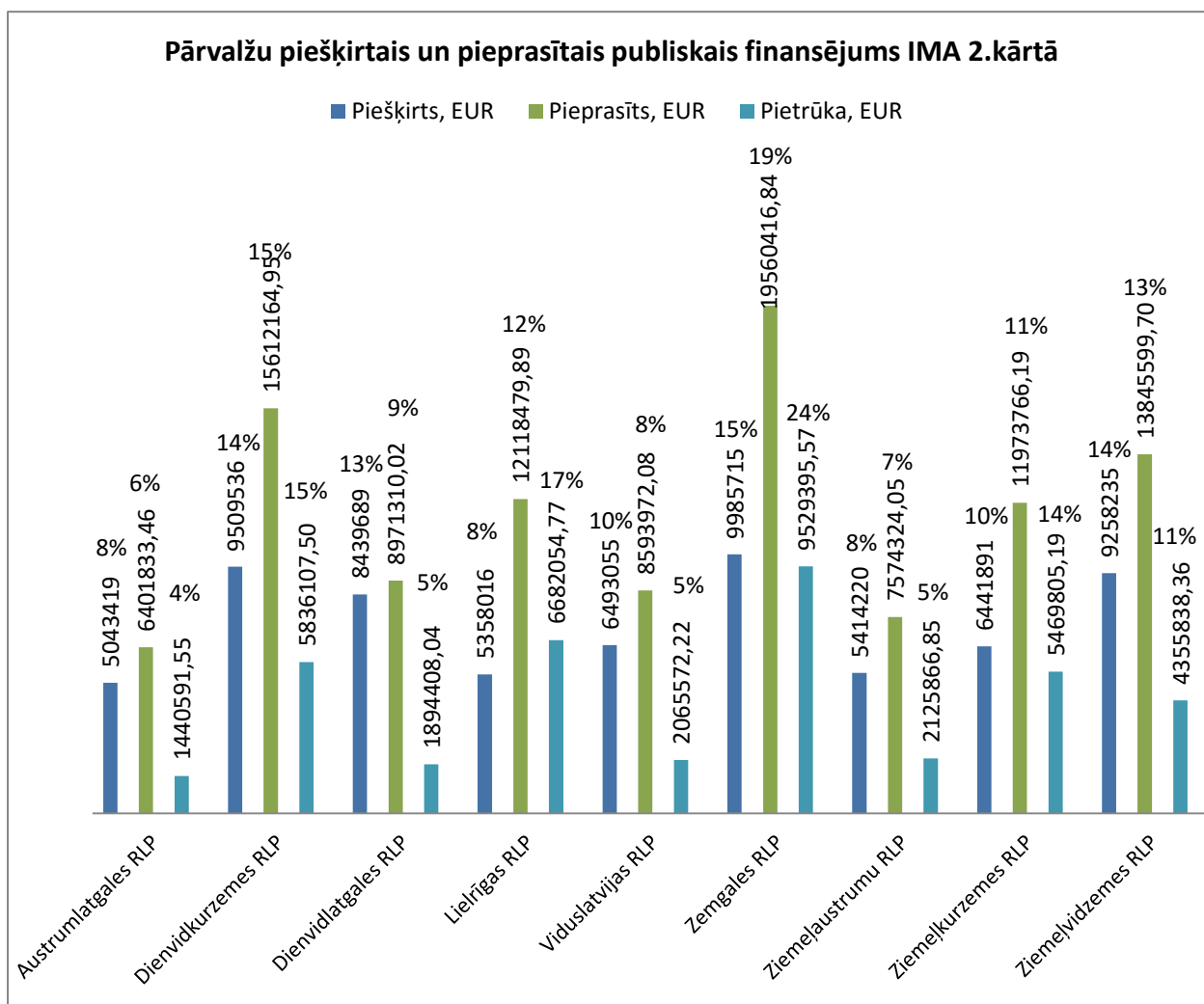

2.4. att. Atbalsta pretendentu aktivitāte relatīvā izteiksmē pēc projektu pieteikumu skaita pa reģioniem¹

¹ Autores veidots attēls izmantojot LAD mājas lapā publicēto operatīvo informāciju par sarindotajiem "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" 2.kārtas (04.01.2016 - 04.02.2016) projektu iesniegumiem uz 28.04.2016. (skatīts 30.04.2016.), interneta resursos vairs nav pieejams. Aktualizētā versija pieejama: lad.gov.lv/files/rinda_majas_lapai_2_karta_19_05_2016.xlsx (skatīts 20.05.2016.)

Redzams, ka no kopējiem valstī iesniegtajiem projektiem, visvairāk bijis Dienvidkurzemē 15,42%, kam seko Dienvidlatgale un Zemgale. Vismazāk iesniegumu saņēmti Lielrīgas RLP 7,5%, kopskaitā 129 iesniegumi, no kuriem atbalstīja 47 projektus.

Aktivitāti pēc pieprasītā finansējuma iespējams aplūkot 2.5. attēlā

2.5. att. Pārvaldēm piešķirtais un pieprasītais publiskais finansējums IMA 2.kārtā
04.02.2016

ieki, 19% no kopējā publiskā finansējuma pieprasījuma valstī, kas absolūtā izteiksmē sastādījis vairāk kā 19 miljonus eiro. Zemgalei bijis visvairāk pieejams publiskais finansējums, 15% no kopējā, sastādot gandrīz 10 miljardus eiro, tomēr šim reģionam visvairāk finansējuma arī pietrūcis. Atskatoties 2.4.attēlā redzams, ka pēc projektu pieteikumu skaita Zemgale nav bijusi pirmā, bet gan Dienvidkurzeme, tāpēc, ka Zemgalē ir vairāk lielo investīciju projekti nekā mazo.

¹ Autores veidota attēls izmantojot LAD mājas lapā publicēto operatīvo informāciju par sarindotajiem "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" 2.kārtas (04.01.2016 - 04.02.2016) projektu iesniegumiem uz 28.04.2016. (skatīts 30.04.2016.), interneta resursos vairs nav pieejams. Aktualizētā versija pieejama: lad.gov.lv/files/rinda_majas_lapai_2_karta_19_05_2016.xlsx (skatīts 20.05.2016.)

Zemgale ir bijusi starp līderēm lielo projektu iesniegumu ziņā. Tika iesniegti 99 projekti ar vidējo pieprasīto publisko finansējumu 124 177 EUR, vidējais atbalstīto projektu publiskais finansējums ir 196 385 EUR apmērā. Vislielākais publiskā finansējuma apmērs bijis Lielrīgas uz Zemgales reģionā 1 miliona eiro apmērā. Lielrīgas RPL šāda lieluma projekti tika iesniegti divi, līdz ar to arī vidējais apstiprināto lielo projektu līdzfinansējums bijis visaugstākais 347 067 EUR (skatīt 2.15.tabulu), kā arī šo lielo apjomu projektu dēļ, finansējums pieticis tikai 12 iesniegumiem no 58.

2.15. tabula

Vidējie un augstākie pieprasītie publiskā finansējuma apmēri IMA „Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” 2. Kārtā 04.02.2016⁴²

Struktūrvienība	Saimniecībām ar apgrozījumu līdz 70 000 EUR					Saimniecībām ar apgrozījumu virs 70 000 EUR				
	Vidējais pieprasītais	Vidējais atbalstītais	Lielākais atbalstītais	Vidējie punkti	min. punkti	Vidējais Pieprasītais	Vidējais Atbalstītais	Lielākais atbalstītais	Vidējie punkti	min. punkti
Austrumlatgales RLP	27229,07	30087,15	118400,00	83,30	66,09	86087,35	86087,35	898435,50	69,16	41,99
Dienvidkurzemes RLP	22358,47	24575,04	179400,00	70,33	55,97	92393,33	172474,52	988554,81	81,81	72,67
Dienvidlatgales RLP	22486,57	21190,20	133650,00	78,34	56,84	64357,42	64357,42	543570,77	61,36	35,20
Lielrīgas RLP	31931,37	36332,16	105000,00	78,05	63,33	169850,91	347066,63	1000000,00	103,43	89,50
Viduslatvijas RLP	20919,63	21172,95	107160,67	78,72	57,91	82018,09	82379,03	560600,00	69,39	56,99
Zemgales RLP	24444,79	24444,79	88875,00	63,00	44,89	124177,36	196385,86	1000000,00	89,67	80,00
Ziemeļaustrumu RLP	28076,51	33115,01	103518,80	89,65	74,75	89219,19	107438,13	905832,80	81,03	63,01
Ziemeļkurzemes RLP	29551,33	30504,12	105000,00	71,71	55,00	100350,75	150871,36	917530,00	85,53	73,40
Ziemeļvidzemes RLP	33047,04	39810,07	278384,08	85,12	69,61	111980,41	160431,04	968723,39	85,18	70,00
Vidējie rādītāji	26671,64	29025,72	135487,62	77,58	60,49	102270,53	151943,48	864805,25	80,73	64,75

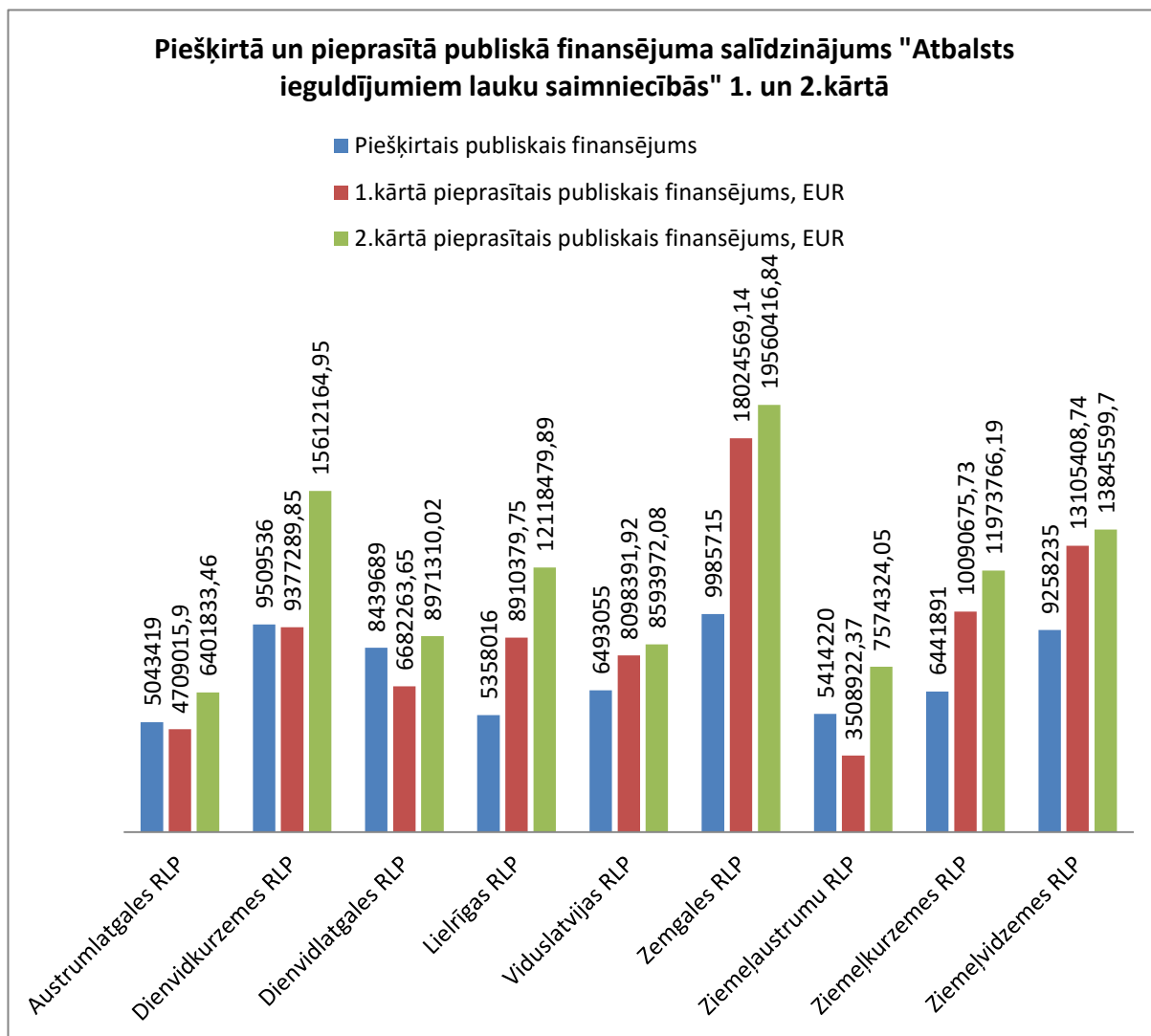
⁴² Autore veidota tabula izmantojot LAD mājas lapā publicēto operatīvo informāciju par sarindotajiem "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" 2.kārtas (04.01.2016 - 04.02.2016) projektu iesniegumiem uz 28.04.2016. (skatīts 30.04.2016.), interneta resursos vairs nav pieejams. Aktualizētā versija pieejama: lad.gov.lv/files/rinda_majas_lapai_2_karta_19_05_2016.xlsx (skatīts 20.05.2016.)

Starp mazajām saimniecībām ar gada apgrozījumu līdz 70 000 EUR, vidējais atbalstītā projekta publiskais finansējums bijis aptuveni 29 tūkstoši eiro. Saimniecības, lielākoties, iegādājas lauksaimniecības tehniku un agregātus. Atbalstītie lielākie projekti starp visām pārvaldēm bijuši aptuveni 135 tūkstošu eiro apmērā, tomēr Ziemeļvidzemes pārvaldē starp atbalstāmajiem bijis līderis ar 278 384 EUR publiskā finansējuma pieprasījumu. Šāda apjoma projekts mazo saimniecību kategorijā ir vērā ņemams un ar lielām investīcijām. Tā kā publiskais finansējums varēja sastādīt 40 – 60%, tātad attiecināmās izmaksas šim projektam bijušas ap 400 tūkstošiem. Mazo saimniecību kategorijā tas ir ļoti daudz, investīcijas ~ 6 reizes pārsniedz apgrozījumu. Šāda apmēra projekti parasti ir saistīti ar būvniecību. 2.15.tabulā pēc vidējiem pieprasītajiem atbalsta apmēriem var secināt kuros reģionos ir tendence vērā ņemami attīstīties un ar lielām investīcijām, kā arī kuros reģionos tiek iesniegti projekti par mazākiem ieguldījumiem. Mazo saimniecību kategorijā ar viszemāko pieprasīto atbalsta apmēru bijuši Viduslatvijas RLP, vidēji 20920 EUR, savukārt vidēji visvairāk pieprasījuši Ziemeļvidzemes mazie lauksaimnieki 33047 EUR, kas ir par nepilniem 60% vairāk.

Lielo saimniecību kategorijā vidēji vismazākie projekti bijuši Dienvidlatgalē, par publisko finansējumu 64 357 EUR un vislielākais atbalstītais projekts šajā reģionā bijis par 543571 EUR, kas starp pārējo pārvalžu lielākajiem projektiem ir vismazākais. Dienvidlatgales RLP lielo saimniecību kategorijā tika atbalstīti visi projekti, jo finansējums bija pietiekošs, līdz ar to arī pēc sarindošanas, atbalstu bija iespēja saņemt saimniecībām ar pavisam mazu punktu skaitu, zemākais bija 35.20 punkti, kamēr Lielrīgas RLP no atbalstītajiem projektiem zemākā punktu robeža bijusi 89.50 punkti, kas ir nesalīdzināmi daudz un starp projektu pieteikumiem uz atbalstu bija sīva konkurence. Lielrīgas RLP lielo saimniecību kategorijā arī ir pirmajā vietā pēc vidējā pieprasītā atbalsta apjoma 169 851 EUR un pēc apstiprinātā vidējā 347 067 EUR, vērojama liela starpība. Salīdzinot Dienvidlatgalē pieprasīto pret Lielrīgu, tas atšķiras vairāk kā 2,5 reizi. Absolūtos skaitļos Lielrīgas RLP iesniegtajos projektos pieprasītais publiskais finansējums bijis par vairāk kā 100 tūkstošiem lielāks, tas nozīmē, ka kopējās investīcijas ir vēl divreiz lielākas. Tik krasas atšķirības būtu skaidrojamas ar to, ka Lielrīgas reģionā ir augstāks dzīves līmenis un saimniecības vidēji ir lielākas un attīstītākas kā Dienvidlatgales reģionā.

Salīdzinot pirmās un otrās kārtas publiskā finansējuma pieprasījumu pa reģioniem, proporcionāli pret kopējo, situācija pieprasījumu ziņā ir tuva iepriekšējai, tikai visās pārvaldēs finansējuma pieprasījums absolūtā izteiksmē ir bijis lielāks. Abās kārtās visvairāk finansējums bijis pieprasīts Zemgales RLP. Vismazāk pieprasīts pirmajā kārtā bija

Ziemeļaustrumu RLP, otrajā Austrumlatgales RLP. Uzskatāmi katrā pārvaldē piešķirto un pieprasīto finansējuma sadalījumu pa abām iesniegšanas kārtām iespējams aplūkot 2.6.attēlā.

2.6. att. Piešķirtā un pieprasītā publiskā finansējuma salīdzinājums "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" 1. un 2.kārtā

43

2.6.attēlā redzams, ka Zemgales reģionā otrajā kārtā pieprasītais publiskais finansējums bijis gandrīz uz pusi lielāks nekā pieejamais. Abās kārtās Austrumlatgale un Ziemeļaustrumi bijuši ar viszemāko publiskā finansējuma pieprasījumu, pirmajā kārtā pat pieprasīts mazāk kā pieejams.

⁴³ Autores veidots attēls izmantojot LAD mājas lapā publicēto operatīvo informāciju par sarindotajiem "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" 1. un 2.kārtas projektu iesniegumiem

Kā liecina LAD publicētā operatīvā informācija par apmaksātajiem 2014. – 2020. plānošanas perioda ELFLA projektiem, tad līdz 2015.gada 31.novembrim izmaksāti bija tikai 31 154 404 EUR, atbalstot 1 140 projektu iesniegumus (skatīt 2.16.tabulu).

2.16. tabula

Operatīvā informācija par apmaksātajiem ELFLA (2014.-2020. plānošanas periods) projektiem (līdz 30.11.2015. veiktie maksājumi), EUR⁴⁴

Atbalsta pasākums	Rādītājs	Austrum-latgales RLP	Dienvid-kurzemes RLP	Dienvid-latgales RLP	Lielrīgas RLP	Vidus-latvijas RLP	Zemgales RLP	Ziemeļ-austrumu RLP	Ziemeļ-kurzemes RLP	Ziemeļ-vidzemes RLP	Centrālais aparāts	KOPĀ
A004 - Investīcijas materiālajos aktīvos	Projektu skaits	98	161	135	84	133	144	84	115	141	11	1 106
	Publiskais finansējums	2 199 552	4 386 026	2 689 915	2 343 447	3 157 286	5 937 241	2 522 688	3 926 094	3 464 589	358 493	30 985 332
A019 - Sabiedrības virzīta vietējā attīstība	Projektu skaits	-	-	-	-	-	-	-	-	-	34	34
	Publiskais finansējums	-	-	-	-	-	-	-	-	-	169072	169072
KOPĀ	Projektu skaits	98	161	135	84	133	144	84	115	141	45	1 140
	Publiskais finansējums	2 199 552	4 386 026	2 689 915	2 343 447	3 157 286	5 937 241	2 522 688	3 926 094	3 464 589	527 565	31 154 404

Nemot vērā paredzēto ELFLA atbalstu 2014.g. 153 401 704 EUR un 2015.g. 11 mēnešus 140 652 840 EUR (gadam 153 439 462 EUR), no summas 294 054 544 EUR izsakot 55.98 %, sanāktu, ka līdz 2015.g. 31.novembra bija iespēja atbalstīt projektus 164 611 734 EUR apmērā. 31 154 404 EUR pret 164 611 734 EUR sastāda tikai 18.93%. Jāņem vērā būtisks fakts, ka 2014.g. – 2020.g. plānošanas perioda pirmā projektu iesniegumu kārtā tika atvērta tikai 2014.g. 8.decembrī un noslēdzās 2015.g. 15.janvārī.

⁴⁴Lauku atbalsta dienests, Apmaksātajiem ELFLA (2014.-2020. plānošanas periods) projekti līdz 30.11.2015., Pieejams: http://lad.gov.lv/files/elfla_2014_2020_30_11_2015.pdf (skatīts 02.01.2016)

Tā kā projektu izvērtēšana LAD ilgst 3 – 5 mēnešus un vēl ir nepieciešams laiks projekta realizācijai, tad projektu atbalsts sāks izmaksāt tikai 2015.gada otrajā pusē.

Pirmajā „Investīcijas materiālajos aktīvos” iesniegšanas kārtā bija vērojama augsta projektu pieteikumu iesniegšanas aktivitāte. Pēc sākotnējās informācijas no 1416 atbilstīgiem projektiem, paredzētais pieteikuma kārtas publiskais finansējums pietika 1049 pieteikumiem, bet 367 pietrūka par kopējo publiskā finansējuma summu 21 988 119,78 EUR. Tā kā bija pirmā kārtā un ar augstu aktivitāti, Zemkopības ministrija deva rīkojumu atbalstīt visus atbilstīgos projektu iesniegumus, tas nozīmē 82 506 917,05 EUR apmērā. LAD publicē operatīvo informāciju tikai par iesniegtajiem projektiem un to cik eiro no valsts kases ir izmaksāts projektu atbalstam, bet nav informācijas par to cik un par kādām publiskā finansējuma summām ir apstiprināti projekti, jo pat apstiprinātus projektus, atbalsta pretendenti, dažādu iemeslu dēļ, mēdz nerealizēt. Šī iemesla dēļ, nav salīdzināmi dati par izmaksātajām IMA projektu summām līdz 15.11.2015, kas sastāda 30 985 332 EUR un iesniegto projektu publiskā finansējuma summu 82 506 917,05 EUR. Pat ja 100% visi pirmās kārtas projekti tiktu realizēti, netiktu izlietots viss pieejamais ELFLA publiskais finansējums.

Otrā plānošanas perioda aktivitāte tika īstenota atbalstot jaunus lauksaimniekus. 2015.gada 14.augustā tika atvērta kārtā projektu iesniegumu pieņemšanai 6.1 apakšpasākumā „Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai”, kas ilga līdz 2015.g. 15.septembrim. Projekta mērķis ir veicināt gados jaunu cilvēku neaizplūšanu uz pilsētām un veicināt to palikšanu lauku apvidos. Tiek piešķirts 40 000 EUR liels atbalsts saimniecības attīstībai, kas ir reģistrēta vai pārņemta pēdējo 24 mēnešu laikā. MK noteikumi Nr. 323 paredz, ka projekta ietvaros drīkst dibināt arī pavisam jaunu saimniecību, bet no atbalsta pretendentu puses tas ir pārāk sarežģīti, jo prasa lielus finanšu ieguldījumus papildus projekta atbalsta finansējumam. Atbalsts pretendents drīkst būt fiziska vai juridiska persona līdz 40 gadu vecumam ar lauksaimniecisko izglītību, kam pēdējā noslēgtajā gadā neto apgrozījums vai standartizlaides rādītājs bijis vismaz 15 000 EUR un neviens no šiem rādītājiem nepārkāpj 70 000 EUR sliekšni. Praksē pierādījies, ka tikko uzsākot lauksaimniecisko darbību, sasniegt 15 000 EUR apgrozījumu ir gana sarežģīti.

Visā plānošanas periodā šai aktivitātei paredzēts publiskais finansējums 13 900 934 EUR apmērā, kas tieši nedalās ar 40 000 EUR atbalstu katrai saimniecībai. Aktivitātē varētu atbalstīt 347 jaunus lauksaimniekus, kas izmaksātu 13 880 000 EUR, bet radušos starpības pārpalikumu 20 934 EUR, pēc autores domām lietderīgi būtu novirzīt apakšpasākumam „Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības”, jo šis ir tā paša 6. pasākuma "Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība" otrs apakšpasākums. Jauno

lauksaimnieku projektu iesniegšana šajā periodā paredzēta divās kārtās, uz kurām līdzvērtīgi sadalīts kopējais pieejamais publiskais finansējums.

Pc LAD sniegtās informācijas šā gada 13.aprīlī, pirmajā kārtā tika iesniegti 245 projektu pieteikumi, no kuriem apstiprināti 116, piešķirot finansējumu 4 640 000 EUR apmērā un 121 projekts noraidīts, to skaitā nepietiekoša finansējuma dēļ, vel 8 projekti bijuši atsaukti.¹ Pēdējā sniegtā operatīvā informācija par sarindotajiem projektiem uz 2015.gada 19.novembri uzrāda mazāk pieteikumus, jo tad jau daļa bijuši noraidīti (skatīt 2.17 tabulu).

2.17. tabula

Sarindoto pieteikumu skaits "Atbalsts jaunaajiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai" 1.kārtas (14.08.2015.-15.09.2015.) ietvaros 2015.gada 19.novembrī

	Pieejamais finansējums	Iesniegto pieteikumu skaits	Pieprasītais finansējums, EUR	Pietiekošs finansējums	Nepietiekošs finansējums
Austrumlatgales RLP	916892	18	720000	18	0
Dienvidkurzemes RLP	864911	23	920000	21	2
Dienvidlatgales RLP	997161	44	1760000	24	20
Lielrīgas RLP	366630	22	880000	9	13
Viduslatvijas RLP	754486	29	1160000	18	11
Zemgales RLP	854966	18	720000	18	0
Ziemeļaustrumu RLP	770615	18	720000	18	0
Ziemeļkurzemes RLP	597668	18	720000	14	4
Ziemeļvidzemes RLP	827137	38	1520000	20	18
KOPĀ	6950466	228	9120000	160	68

2.17.tabulā redzams, ka gan visvairāk bijis piešķirts, gan visvairāk pietrūcis finansējums Dienvidlatgalē. Kā liecina Centrālās statistikas pārvaldes dati, tad Latgalē iedzīvotāju blīvums ir viens no zemākajiem valstī jeb 19 cilvēki uz km², šis rādītājs zemāks ir tikai Vidzemē, attiecīgi 13 cilvēki uz km². 2.17.tabula arī parāda, ka otra lielākā aktivitāte jauno lauksaimnieku projektu iesniegšanā bijusi Ziemeļvidzemē. Fakts, ka reģionos ar zemākajiem iedzīvotāju blīvumiem, bijusi lielākā aktivitāte ir vērtējams ļoti pozitīvi, jo projekta mērķis ir jaunu cilvēku palikšana dzīvot laukos un tur saimniekot, kam parādīts potenciāls. Negatīvā iezīme ir, ka gandrīz puse no iesniegtajiem projektiem šajos reģionos noraidīti, pārsvarā

¹ Lauku atbalsta dienests. 6. pasākuma "Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība" projektu sadalījums pa plānošanas reģioniem (dati uz 13.04.2016.), Pieejams: lad.gov.lv/files/2016_04_13_6_pasak_pa_reg_un_novadiem.xls (skatīts 15.05.2016)

nepietiekoša finansējuma dēļ. Pēc autores domām, kopējo kārtas finansējumu 6 950 466 EUR vajadzēja sadalīt pa reģioniem pēc kārtas noslēgšanās, attiecīgi pēc katra reģiona nepieciešamības. Ja visus iesniegtos projektus rindotu vienā sarakstā, tad arī rindošanas punktu sistēma būtu taisnīgāka. Šobrīd ir situācija, ka maksimālais atbalstāmo skaits ņemot vērā visu kārtas finansējumu būtu 173 projekti (matemātiski $6950466/40000=173,76$), tā kā finansējums jau iepriekš ir sadalīts pa reģionālajām lauksaimniecības pārvaldēm un nevienā no tām tas nedalās 40 000 EUR, tad maksimālais atbalstāmo projektu skaits sanāk 168, rezultātā atbalstīti tika 116 projektu pieteikumi un kopumā noraidīti 121, kam par iemeslu bijis arī nepietiekošais finansējums.

Publiski nav pieejama informācija par to kā tiek aprēķināts pieejamā finansējuma sadalījums pa pasākumiem, apakšpasākumiem, iesniegšanas kārtām un reģioniem. Skaidri ir redzams, ka netiek ņemta vērā projekta īpatnība – viesiem viens atbalsts 40 000 EUR.

Secinājums, ka ja projekti tiktu rindoti vienā sarakstā, būtu bijis iespējams atbalstīt par 57 projektiem vairāk nekā šobrīd, par finansējumu 2 280 000 EUR. Tas nozīmētu raitāku ELFLA finansējuma apguvi un veicinātu vēl 57 jauno lauksaimnieku darbību, kas varētu piesaistīt arī citus jauniešus dzīvei laukos, radot tiem darba vietas.

Trešā plānošanas perioda aktivitāte tika īstenota atverot pieteikšanās kārtu no 03.09.2015 – 05.10.2015 „Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība” apakšpasākumā „Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības”. Projekts ir par mazo lauksaimniecību atbalstu 15 000 EUR apmērā. Mazā lauku saimniecība MK noteikumos tika definēta kā tā, kurai apsaimniekošanā ir līdz 50 ha LIZ, pēdējā noslēgtā gada deklarētie saimnieciskās darbības ieņēmumi nepārsniedz 15 000 EUR un standartizlaides (SI) vērtība arī nepārsniedz 15 000 EUR.

Mērķis ir mazās saimniecības, kuru ražošana vairāk paredzēta pašpatēriņam, attīstīt un orientēt uz tirgu. Nosaukums maldīgi ietver vārdus par uzņēmējdarbības uzsākšanu, patiesībā projekts ir tikai par attīstību. Interesenti, kuri vēl nebija uzsākuši lauksaimniecisko darbību, pēc MK noteikumiem Nr. 292 nekvalificējās par atbalsta pretendentiem.

Pirmās kārtas pieejamais publiskais finansējums bijis 20 851 400 EUR. Pēc sadalītā finansējuma pa reģioniem maksimālais atbalstāmo projektu skaits bijis 1387 pieteikumi. Pēc LAD sniegtās informācijas š.g. 13.aprīlī, tad kopumā iesniegti 1616 projektu pieteikumi, no kuriem 1066 apstiprināti, 516 noraidīti un 34 atsaukti. Liela daļa projektu bijuši noraidīti nepietiekoša finansējuma dēļ.

Iesniegto projektu apmēru pa reģioniem skatīt 2.18.tabulā.

ELFLA LAP apakšpasākuma "Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības" 1.kārtas (03.09.2015.-05.10.2015.) iesniegto pieteikumu skaits

Struktūrvienība	Finansējuma apmērs (EUR)						Neizmantots finansējums
	Izsludinātais finansējums		Atbalstīti projekti		Nepietiek. fin., noraidāmie projekti		
	EUR	%	EUR	skaits	EUR	skaits	
Austrumlatgales RLP	2296066	11	2295000	153	360000	24	1066
Dienvidkurzemes RLP	2554394	12	2550000	170	60000	4	4394
Dienvidlatgales RLP	3852606	19	3840000	256	825000	55	12606
Lielrīgas RLP	1936304	9	1710000	114	-	-	226304
Viduslatvijas RLP	2077349	10	2070000	138	420000	28	7349
Zemgales RLP	1485965	7	1185000	79	-	-	300965
Ziemeļaustrumu RLP	2314360	11	2310000	154	225000	15	4360
Ziemeļkurzemes RLP	1482469	7	1470000	98	855000	57	12469
Ziemeļvidzemes RLP	2851887	14	2850000	190	900000	60	1887
KOPĀ	20851400	100	20280000	1352	3645000	243	571400

Vērojama pretruna apstākļi, ka visiem atbalstītajiem projektiem paredzēts 15 000 EUR atbalsts, bet nevienai LAD RLP izsludinātais kārtas finansējums nav pielīdzināts tā, lai tas viss tiktu izdalīts. 2.18.tabulas neizmantotā finansējuma kolonnā redzams, ka tikai divos reģionos ir iesniegts mazāk projektu, nekā pieejams atbalsts – Lielrīgas RLP un Zemgales RLP. Lielrīgas RLP būtu varējuši finansēt vēl 15 projektus, Zemgales RLP – 20 projektu iesniegumus. Pārējos reģionos projektu iesniegumu bijuši vairāk kā pieejamais finansējums, tomēr viss pieejamais finansējums netiek piešķirts atbalsta pretendentiem, jo kopējais finansējums nedalās ar 15 000. Kopsumma neizmantotajam finansējumam ir 571 400 EUR, par kuru varētu atbalstīt vēl 38 projektu iesniegumus, tomēr atbalstīti tika 1352 un pārējie 243 iesniegumi noraidīti.

Autore novēroja projektu iesniedzēju sašutumu, jo lai iesniegtu projektu, MK noteikumos bija iestrādāta prasība, ka šis projekta iesniegums obligāti jāizstrādā ar kādu no LAD atzītiem konsultantiem, kas atbalsta pretendentiem izmaksāja 450 EUR. IMA projektu iesniedzējiem, kur tiek saņemtas lielākas publiskā finansējuma summas šāda prasība nav, respektīvi, ja atbalsta pretendents pats bija spējīgs sagatavot projekta iesniegumu, viņš to

drīkstēja iesniegt bez līguma ar kādu noteiktu konsultantu no konsultāciju pakalpojumu sniedzēju uzņēmuma.

Projektu iesniedzējiem trūka izpratnes par projektu izstrādes un finansējuma piešķiršanas procesu. Trūka izpratnes par 2015.gada 9.jūnija MK noteikumiem Nr.292 par "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākuma "Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība" apakš pasākumā "Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības"". Minētie noteikumi nosaka atbalsta pretendentu atbilstību, projektu administrēšanas un finansējuma piešķiršana kārtību. Noteikumos iestrādātas arī tādas prasības kā lauksaimniecības izglītības dokumentu pievienošanas ar apgūto priekšmetu stundām. Atbalsta pretendenti, kuri izglītību ieguvuši pirms, apmēram, 20 vai vairāk gadiem, ir saņēmuši tikai diplomu bez pielikumiem par apgūto priekšmetu apjomu. Daļa no absolvētajām izglītības iestādēm vairs nepastāv, vai ir pārstrukturizējušās un šo dokumentu (pielikumu ar mācību priekšmetu apjomu) iegūšana bija apgrūtinoša.

Autorei, kā vienai no Lauku atbalsta dienesta, atzītajai konsultantei šo projektu izstrādē, bija jāklasās nepamatoti pārmetumi, jo lielākā daļa klientu, kuri nāca interesēties par šo projektu pieteikumu izstrādes iespējām, uzskatīja, ka tās ir konsultanta prasības no viņiem, nevis MK noteikumi (par izglītības dokumentiem un obligātu konsultanta piesaisti). Autore uzskata, ka LAD reģionālajām lauksaimniecības pārvaldēm, kā projektu administrējošajai iestādei vajadzēja rīkot lauksaimnieku izglītojošus seminārus pa lauku reģionu centriem (pagastiem, novadiem), informējot par projektu iesniegumu izstrādes, iesniegšanas un uzraudzības prasībām.

Noteikumi bija specifiski arī ar to, ka projektu iesniedzējiem no saņemtā 15 000 EUR atbalsta pašiem jāfinansē projekta ieviešanas uzraudzība no konsultanta puses, t.i. jāmaksā 600 EUR konsultantam par to, ka viņu uzrauga un kontrolē, kaut gan uzraugošā iestāde ir Lauku atbalsta dienests. Projektu iesniedzējus neapmierināja arī tas, ka pēc projekta apstiprināšanas tiem būs obligāta grāmatvedības kārtošana projekta izstrādes birojā, lai turpmākos gadus būtu iespējama uzraudzība.

15 000 EUR atbalsta projektu realizācijas laiks ir 2 – 4 gadi. Pirmajā gadā izmaksā 80% no summas, t.i. 12 000 EUR un projektam noslēdzoties atlikušos 20%, jeb 3 000 EUR. Tas nozīmē, ka līdz 2016.g. beigām šo projektu īstenošanai tiks izmaksāti 16 224 000 EUR. Secinājums, ka arī 2016.gadā netiks apgūts viss ELFLA pieejamais finansējums.

2.3. Problēmas Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstībai finansējuma saņemšanā

Autore darbā ar projektu iesniegumu izstrādāšanu un ieviešanu ir saskārusies ar šādām problēmām:

- 1) Atbalsta pretendenta nepilnīga ieņēmumu uzrādīšana grāmatvedības uzskaitē;
- 2) Nepilnīga izdevumu uzskaitīšana grāmatvedībā;
- 3) Nelegāla nodarbinātība;
- 4) Lauksaimnieku papildus apstrādātās platības, kuras netiek pieteiktas LAD;
- 5) Komercbanku pretestība kredītu piešķiršanā projektu realizācijai.

Vislielākā problēma ir ēnu ekonomika, no kā izriet visas iepriekš minētās problēmas. Lielākā daļa saimniecību ar kurām autorei ir bijis jāstrādā veic nepilnīgu grāmatvedības uzskaiti un novērots, ka jo mazāka saimniecība/ uzņēmums, jo vairāk tiek slēpti ieņēmumi un neatainotas izmaksas. Autores ikdienas darbs papildus projektu iesniegumu sagatavošanai ir arī SUDAT statistikas datu apkopošana, kas Eiropas Komisijā ir galvenais instruments pēc kā tiek aprēķināts katras Eiropas dalībvalsts piešķirtā Eiropas publiskā finansējuma apmērs. SUDAT dati tiek iegūti par pamatu ņemot grāmatvedības datus un koriģējot tos pret reālajiem datiem. Ieņēmumu datu tabulas ir ļoti detalizētas, kur uzreiz var ieraudzīt neoficiāli pārdotos produkcijas apjomus. Tomēr īpašnieki baidās un nevēlas uzrādīt patiesos datus, kā rezultātā šie dati lielākoties paliek neprecīzi, kaut arī tiek skaidrots, ka dati tiek izmantoti tikai apkopotā veidā un ir aizliegts tos nodot Valsts ieņēmumu dienesta rīcībā. Ik gadu Latvijā tiek apkopoti 1000 dažāda lieluma saimniecību dati, autore strādā ar 60 saimniecību datiem.

2008.gadā Latvijā bija otri zemākie maksājumi visā ES, zemāki bija tikai Igaunijā.¹

Izteikta problēmas ar nepilnīgu grāmatvedības uzskaiti ir projektu iesniegumos, kur attiecināmo izmaksu summa ir no 150 000 EUR, jo tad visās finanšu tabulās ir jānorāda izvērst pēdējais noslēgtais gads, kura finanšu datiem jāsakrīt ar gada pārskatu. Tad ir skaidri redzams, ka tik mazas, piemēram, labības ražas nemaz nav iespējamas, jo pat, ja ziemāji izsalst, pavasarī šīs platības var pārsēt ar vasarājiem. Ieņēmumu tabulās norādot pēdējo noslēgto gadu un esošo/ nākamo pēc reāli iespējamā scenārija, nereti sanāk ~50 – 60% neto apgrozījuma pieaugums, par ko LAD projektu iesniegumu vērtētājiem rodas daudz neatbildamu jautājumu. Šī problēma ir arī mazāku projektu iesniedzējiem, arī tiem, kuri ir IIN maksātāji un pilda gada ienākumu deklarāciju, jo arī IIN maksātājiem vienmēr tiek salīdzināts

¹ **Dovladbekova, I., Eteris, E., Zelmenis, D.** *Eiropas Savienības ekonomiskā politika un Latvija*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 2008. 187.lpp

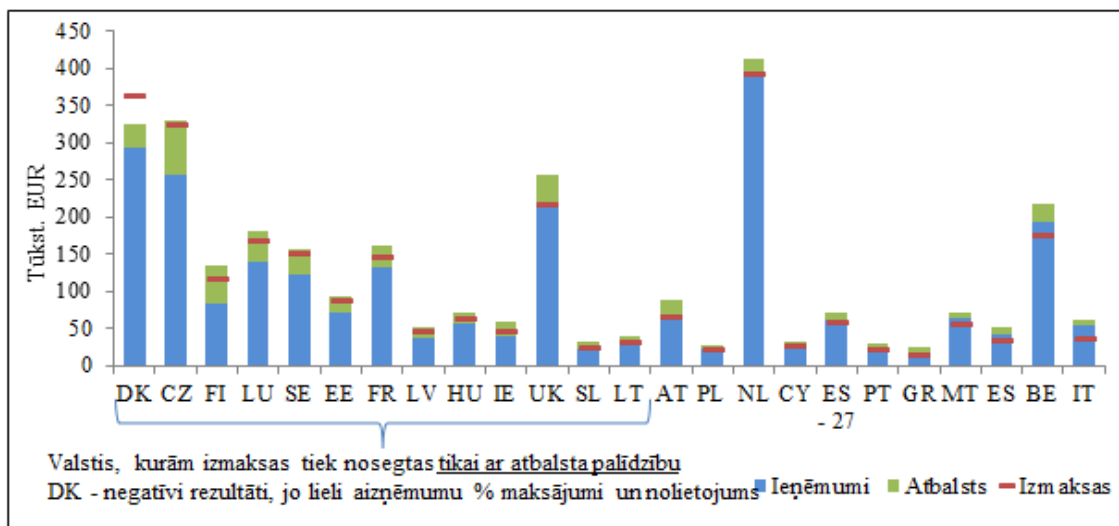
pēdējā noslēgtā gada apgrozījums pret tekošo gadu un turpmākajiem līdz projekta īstenošanas noslēgumam.

Pēc attiecīgajiem MK noteikumiem, neto apgrozījumam vai fiziskajam ražošanas apjomam, projekta īstenošanas rezultātā ir jāpieaug par vismaz 10 – 30 % pirmajā vai trešajā gadā pēc projekta īstenošanas, salīdzinot ar pēdējo noslēgto gadu. Ņemot vērā, ka veicot investīcijas var būtiski palielināt vai pat daudzkāršot (veicot celtniecību) ražošanas apjomu, tas ir maz. Jaunā plānošanas perioda MK noteikumi vērsti uz sankcijām par to, ja kaut kas netiks sasniegts no projekta iesniegumā paredzētā apjoma. No tā izriet LAD darbinieku pieprasījums projekta labošanai uz mazākiem ražošanas apjomiem un neto apgrozījumu, kam seko problēmas ar banku nevēlēšanos sniegt kredītu projekta finansēšanai. Pēc autores domām, brīdī, kad tiek prasīts mākslīgi samazināt ieņēmumus, it kā piesardzības nolūkos, tomēr, zūd jēga šim ražošanas plānam/ projekta iesniegumam, kurš MK noteikumos definēts kā biznesa plāns. Tā kā komercbankas lielāku projektu realizēšanai arī izvērtē LAD iesniegto projekta iesniegumu ar prognozētajiem ieņēmumiem, izdevumiem un naudas plūsmu, tad plāna gala rezultāts aizdevuma piešķirējus neapmierina. Autores pieredze rāda arī, ka komercbanku kredītu atteikumi bijuši pamatoti arī ar to, ka ir pārāk mazs publiskā finansējuma apmērs (30 – 40%).

Piešķirtā publiskā finansējuma apmērs ir izvērtēts un noteikts ņemot vērā kopējo Eiropas finansējuma piešķirumu, pieskaitot valsts atbalstu, izdalot uz 7 gadu periodu un plānotajām aktivitātēm. Šajā brīdī būtisku lomu nospēlē iepriekš pieminētā izmaksu neuzrādīšana. Izmaksās, galvenokārt, trūkst darba algas, darba devēja VSAOI, nomas maksas par lauksaimniecībā izmantojamo zemi, un pamatlīdzekļu amortizējamā vērtība, kas sastāda ievērojamas summas. Nepilnīgi tiek uzrādīti arī saņemtie tehnikas pakalpojumi un iepirktā lopbarībā, jo citam saimnieciskās darbības veicējam tie ir ieņēmumi.

Nomas maksas par lauksaimniecībā izmantojamo zemi tiek maksātas neoficiāli, jo tie ir iznomātāja ieņēmumi no kuriem jāmaksā iedzīvotāja ienākuma nodoklis. Tā kā mazajiem lauksaimniekiem zemes platības bieži vien trūkst, viņi ir ar mieru nomāt bez nokārtotām formalitātēm. Tiem, kam ir neoficiāli nomātās platības statistikas datus mākslīgi palielina laukaugu ražas. Par pamatlīdzekļu amortizācijas atskaitījumiem lielai daļai lauksaimnieku, kuri paši kārtu ieņēmumu un izdevumu uzskaites žurnālu, trūks zināšanu par to, par cik lielām summām viņi oficiāli var palielināt izmaksas un līdz ar to, samazināt apliekamo ienākumu. Nodarbinātības ziņā mazās Latvijas saimniecības rod lielu darbaspēka ieguldījumu no ģimenes puses, lai gan juridiskai personai arī īpašnieka ģimenes locekļi būtu jāpieņem darba tiesiskajās attiecībās. Tāpat arī tiek algots neoficiālais darbaspēks. No visa iepriekš minētā izriet, ka Latvijas lauksaimniekiem iegūtās ražas un ieņēmumi no uzrādītajiem

apstrādājamajiem hektāriem ir pietiekami pret uzrādītajām izmaksām, lai Eiropas Komisija nolemtu, ka ir Eiropas Savienības valstis, kurām daudz vairāk nepieciešams finansiālais atbalsts un Latvijai tiek piešķirts daudz mazāk kā, piemēram, Čehijas Republikai un Somijai. Skatīt 2.7. attēlu, kas iegūts no LAP 2014 – 2020 un, kur izmantoti SUDAT sniegtie dati.

2.7. att. Lauksaimniecību ieņēmumi, izdevumi un saņemtais ES atbalsts dažādās ES valstīs

1

Secinājums, ka lielākās problēmas rada mazo un vidējo lauksaimnieku neizglītošana finanšu jomā. Būtu jāsāk ar precīzu SUDAT datu sniegšanu, protams, arī pilnīgāku grāmatvedības uzskaiti, jo tad būtu iespējams valstij saņemt lielāku ES atbalstu. Valstiskā mērogā, autore uzskata, ka vajadzētu piešķirt lielāku atbalsta apmēru attīstības projektos. Ja būtu lielāks procentuālais atbalsts (visam 50 – 60%), plānošanas perioda publiskais finansējums ātrāk un efektīvāk tiktu apgūts, jo kā pieredze rāda, tad iepriekšējā plānošanas perioda 2007. – 2013.gada finansējuma apguve turpinājās visu 2015. gadu ar sasteigtiem projektu īstenošanas termiņiem, kas bija par apgrūtinājumu atbalsta pretendentiem.

Šobrīd aktuālo atbalsta intensitāti skatīt 2.19. tabulā

¹ Lauku atbalsta dienests. Latvijas Lauku attīstības programma 2014. – 2020.gads. Pieejams: http://lad.gov.lv/files/elfla_2014_2020_30_11_2015.pdf (skatīts 05.01.2016.)

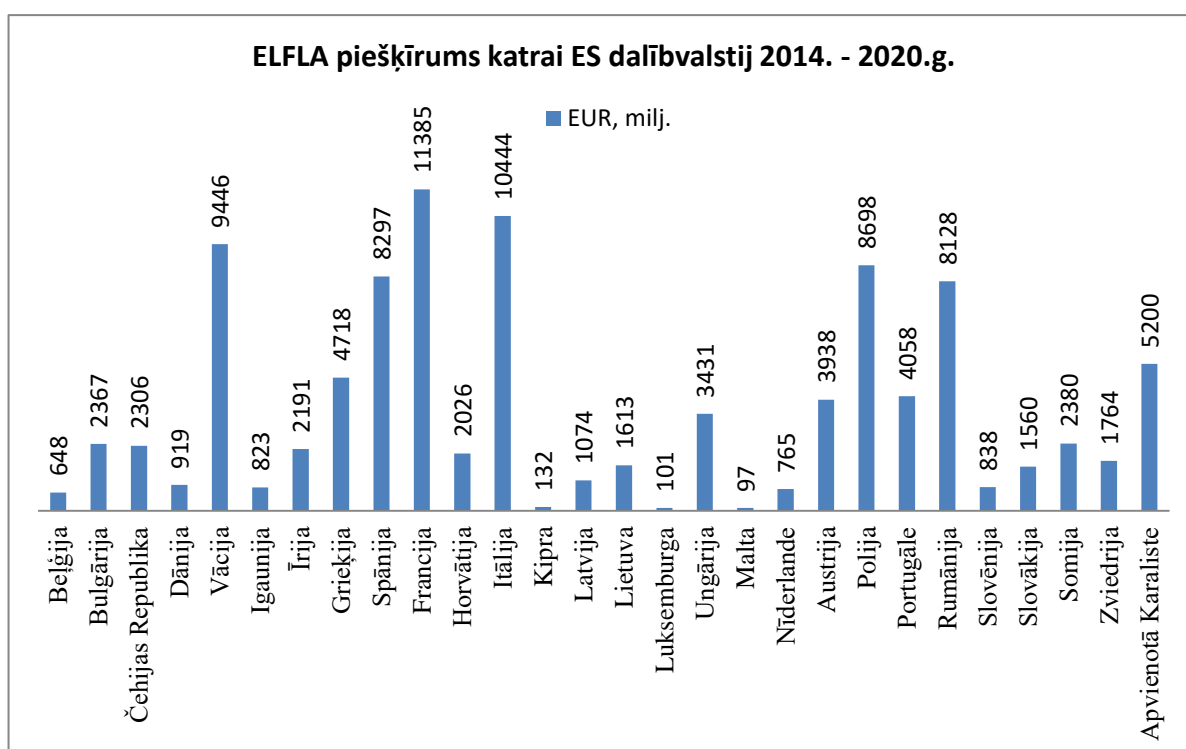
**Atbalsta intensitāte apakš pasākumā „Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” šajā
plānošanas periodā**

Nr. p. k.	Attiecināmo izmaksu veids	Atbalsta pretendentu (t. sk. KS)				
		kopējais apgrozījums (EUR)				
		1	līdz 70 000	70 001 – 1000 000	1 000 001 – 5000 0000	vairāk nekā 50 000 001
1	Būvju būvniecība, pārbūve, stacionāro iekārtu iegāde kopā ar būvniecību vai pārbūvi, ilggadīgo stādījumu ierīkošana	40%	40%	40%	40%	–
	Papildu atbalsta intensitāte jauniekiem lauksaimniekiem, veicot būvniecību, pārbūvi vai stacionāro iekārtu iegādi kopā ar būvniecību vai pārbūvi	20%	20%	10%	–	–
	Papildu atbalsta intensitāte, ja projekts tiek īstenots lopkopības nozarē, kurā audzē zālējājus	–	10%	10%	10%	–
	Papildu atbalsta intensitāte būvei, ja projekts tiek īstenots šo noteikumu 11.2.1. apakšpunktā minētā mērķa sasniegšanai (projekta rezultātā energoefektivitāte palielinās vismaz par 20 %)	–	10%	10%	10%	–
2	Papildu atbalsta intensitāte jauniekiem lauksaimniekiem, ja projektā investīcijas iegulda pamatlīdzekļu iegādei, neveicot būvniecību vai pārbūvi	10%	10%	10%	–	–
3	Lauksaimniecībā izmantojamie traktori (pirmais saimniecībā iegādātais, ja visi pārējie ir vecāki par 10 gadiem)	40%	40%	40%	40%	–
4	Lauksaimniecībā izmantojamie traktori (katrs nākamais)	30%	30%	20%	20%	–
5	Piekabes, agregāti, traktortehnika (izņemot lauksaimniecībā izmantojamus traktoros)	40%	40%	40%	30%	–
6	Būvju būvniecība, pārbūve, stacionāro iekārtu iegāde kopā ar būvniecību vai pārbūvi un specializētais transports kooperatīviem	–	40%	40%	40%	40%
7	Piekabes, agregāti, traktortehnika (izņemot lauksaimniecībā izmantojamus traktoros) kooperatīvajām sabiedrībām	–	25%	25%	25%	25%

Kā redzams, vidējais atbalsts ir 40 % no attiecināmajām izmaksām, kas nozīmē summu bez PVN. Augtākā atbalsta intensitāte ir jauniekiem lauksaimniekiem (līdz 40 gadu vecumam) līdz 60 %, pārējiem, pat, ja ar papildus piešķirumiem sanāktu 60 %, MK noteikumi nosaka, ka kopējais atbalsts nedrīkst pārsniegt 50 %.

2.4. Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstībai sadalījums pa valstīm

Kopējais fonda finansējums 2014 – 2020 gada plānošanas periodā sastāda 99 347 milj. eiro, kas tiek sadalīts starp 28 ES valstīm. Vislielākā subsīdija tiek piešķirta Francijai 11 385 milj. eiro, tad seko Itālija ar 10 444 milj. piešķirumu un Vācija ar 9 446 milj. atbalstu. Vismazāko atbalstu no fonda saņem Malta 97 milj. eiro, tai seko Luksemburga ar 101 milj. eiro un Kipra ar 132 milj. atbalstu. Latvija pēc piešķirtā finansējuma ierindojas 20. vietā saņemot 1 074 milj. eiro atbalstu. Precīzu sadalījumu skatīt 2.8.attēlā.

2.8. att. Publiskā finansējuma piešķirums katrai ES dalībvalstij no Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstībai 2014. - 2020.gadam

Malta ir viena no mazākajām Eiropas valstīm, tās platība ir 316 km². Apmēram 5% no teritorijas ir lauku teritorija, 95% pilsētas. Pēc pieejamajiem Eurostat datiem par lauksaimniecību Maltā no 2003.gada līdz 2010.gadam redzams, ka lauksaimniecības nozare sarūk, bet darbinieki tajā palielinās. 2010.gadā lauksaimniecības nozarē bija nodarbināti 10,6% no ekonomiski aktīvajiem Maltes iedzīvotājiem, kas ir par 3,5 vairāk nekā 2003.gadā, respektīvi skaits palielinājās no 17 870 uz 18 500 darbiniekiem. Vidēji viena lauksaimniecība

¹ Autores veidot attēls. Eiropas Komisija. 2014 - 2020 EAFRD funding, Pieejams: http://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020/country-files/common/funding-per-ms_en.pdf (skatīts 03.05.2016)

2010.gadā apstrādāja 0.9 ha LIZ, turpretī 2003.gadā vidēji 1 ha LIZ. 89% lauksaimniecību ir mazākas par 2 hektāriem, kamēr pārējie 11% saimniecību neapstrādā vairāk par 10 ha LIZ.¹

2010.gadā Francijā 19% zemnieku saimniecību apstrādāja 50 – 99.9 ha LIZ, 18% saimniecību apstrādāja vairāk par 100 ha LIZ.² Kopējā Francijas platība ir 674 843 km², no kuras aptuveni puse ir aramzemes, tāpēc arī lauksaimniecība ir viena no attīstītākajām nozarēm valstī. Tā kā vidējās saimniecības lielums ir salīdzinoši augsts, tad arī investīciju projektu atbalsts tiek piešķirts lielāks, jo saimniecības lielums ar veicamajām investīcijām savā starpā tieši korelē.

Latvijā 2010.gadā izmantotā lauksaimniecībā izmantojamā zeme (LIZ) veidoja aptuveni 28% no visas valsts teritorijas, un tas aptver 1 796 290 ha. Vidējais lauku saimniecības lielums bijis 21.5 ha. Latvijā lauksaimniecībā nodarbināto skaits ir virs vidējā ES, bet katru gadu tas sarūk, 2014.gadā tie bija 7.4% no valstī nodarbinātajiem. Viens no iemesliem varētu būt iepriekš analizētais projekts „Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībām”, kas ir par saimniecību modernizāciju un arvien vairāk veicamo darbu kļūst mehanizēti. Otrs iemesls varētu būt mazo saimniecību likvidācija. Nodarbinātības samazinājumu, modernizācijas iespaidā, autore vairāk vērtē pozitīvi nekā negatīvi, jo saimniecības attīstās, samazinot darba spēka izmaksas tās kļūst rentablākas. Autores praksē lielākoties ir bijusi saskarsme ar saimniecībām, kuras no peļņas iespēju robežās cenšas iegādāties pieejamās zemes un līdz ar to arvien vairāk paplašinās un attīstās. Apskatot Francijas vidējās saimniecības lielumu, redzams kāpēc arī ELFLA finansējuma piešķirums ir tik liels. Lielākām saimniecībām vienmēr paredz lielākus atbalstus absolūtajā izteiksmē. Par mazo saimniecību likvidāciju, iespējams tā būtu retāka parādība, ja mazo saimniecību atbalsts 15 000 EUR apmērā būtu pieejamāks.

¹ Eurostat Statistics Explained. Agricultural census in Malta. Pieejams: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Agricultural_census_in_Malta (skatīts 04.05.2016)

² Eurostat Statistics Explained. Agricultural census in France. Pieejams: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Agricultural_census_in_France (skatīts 04.05.2016)

3. EIROPAS LAUKSAIMNIECĪBAS FONDA LAUKU ATTĪSTĪBAI PILNVEIDOŠANA UN NĀKOTNES TENDENCES

Attīstība un pilnveide vienmēr ir nepieciešama, pat ja esošā sistēma jau ir pietiekami efektīva, tāpēc autores skatījumā arī publiskā finansējuma apgūšana Latvijā no ELFLA būtu pilnveidojama. Pats svarīgākais varētu būt pārskatīšana par finansējuma sadali uz attiecīgajām projektu iesniegšanas kārtām un pa LAD reģioniem. Kā jau iepriekšējā sadaļā tika izpētīts, tad tendenciozi ir reģioni, kuros vienmēr ļoti daudz pietrūkst, kuros maz pietrūkst un ir reizes, kad pieejamais finansējums nemaz viss netiek pieprasīts. Viena no iespējām būtu visus iesniegtos projektus sarindot attiecīgi pēc piešķirtajiem punktiem, izdalot tikai saimniecības lielumus. Tā kā ir šobrīd, kad projekti tiek rindoti deviņās LAD reģionālajās pārvaldēs pa diviem sarakstiem izdalot saimniecību lielumus, tā varētu visu reģionu projektus apvienot divos sarakstos, atstājot dalījumu tikai pa lielajām un mazajām saimniecībām. Varētu vel papildināt izdalot trešo saimniecības lielumu, piemēram, ar apgrozījumu 70 001 – 350 000 EUR, kas būtu vidēja lieluma saimniecība. Šādā veidā visiem būtu līdzvērtīgākas iespējas uz projektu atbalstu izrietot no saņemtā punktu skaita, jo šobrīd vienā pārvaldē atbalstu saņem jau no 35.2 (zemākais iesniegtais), citā tikai no 89.5, kas nav taisnīgi. Punktu piešķirot jau tiek ņemts vērā reģions kurā saimniecība atrodas un par mazāk labvēlīgiem apvidiem tiek piešķirti papildus punkti, tādā veidā veicinot šo saimniecību atbalstīšanu.

Pilnveidot būtu nepieciešams arī MK noteikumus par to, kas var būt atbalsta pretendenti jauno lauksaimnieku vidū. Interesanta bija situācijā, kad Lauku atbalsta dienesta direktore Anna Vītola-Helviga kāda SIA Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centra darbinieku seminārā smiedamās atklāja, ka viņa nezina, kā kāds varēs pretendēt un jauno lauksaimnieku atbalstu. Šāda situācija radās, jo bija pārāk stingri izstrādāti MK noteikumi nosakot atbalsta pretendētus. Tā kā atbalsts bija pietiekami liels, sākotnēju domāts, ka 70 000 EUR, beigās tika noteikts 40 000 EUR un kopējās finansējums šim pasākumam salīdzinoši mazs, tad tika ļoti ierobežots atbalsta pretendentu loks.

Pilnveidojama būtu arī Lauku atbalsta dienesta darbība projektu administrēšanā. LAD izstrādā projektu pieteikumu veidlapas un ne vienmēr ir skaidri definētas prasības to aizpildīšanā. Mēdz rasties dažādi specifiski jautājumu un zvanot uz LAD attiecīgo reģionu, darbinieki nespēj atbildēt uz šiem jautājumiem par aizpildīšanu kā arī mēdz sniegt nepareizas atbildes. Bijuši gadījumi, kad LAD ierēdnis ir sniedzis telefonisku konsultāciju par kādu konkrētu vietu projektā, bet, kad notiek vērtēšana, tad šo vietu liek labot. Autorei īpašu neizpratni radīja, kad vērtēšanas gaitā referente lika labot finanšu daļu tā, ka tas pat pēc grāmatvedības standartiem nebūtu pareizi. Sarunu gaitā arī atklājās, ka konkrētā referente

neizprot grāmatvedību, bet tad rodas jautājums, kā viņa varēja labot projektus, kur svarīgākās ir tieši finanšu sadaļas. Caurskatot LAD publiskos gada pārskatus, tajos ir norādīts, ka katru gadu tiek ieguldīts darbinieku izglītošanā, bet prakse atklāj, ka to vajadzētu darīt vēl intensīvāk.

Nākotnes lauku attīstības tendences nosaka Eiropas Komisija. Zemkopības ministrija izstrādā Latvijas Lauku attīstības programmu, kurā nosaka kā un ar kādiem pasākumiem Eiropas Komisijā noteiktais tiks īstenots.

ELFLA jaunajā plānošanas periodā no 2014.g. – 2020.gadam turpinās iepriekš noteikto mērķu attīstība, kas sekmēs dzīves kvalitātes uzlabošanu laukos, cels lauksaimnieku labturību. Tiks veikti pasākumi, lai celtu lauksaimniecības izglītības līmeni, sevišķi jauno lauksaimnieku vidū, lai mazinātu jaunu, izglītotu cilvēku aizplūšanu no laukiem uz pilsētu. Tiks veicināta lauksaimniecību konkurētspēja un lauku ekonomikas dažādošana.

Nākotnē biežāk tiks rīkoti semināri un dažādi konsultatīvi pasākumi par aktuālām tēmām, tādējādi sekmējot zināšanu nodošanu tālāk.

ELFLA pilnveidošanas nolūkā, Zemkopības ministrija, veic grozījumus un precizējumus, kurus atkārtoti apstiprina Eiropas Komisija. Pēdējie grozījumi tika apstiprināti 2015.gada 13.februārī. Plānošanas periodā katra nākamā gada pieejamais finansējums ir nedaudz lielāks kā iepriekšējā. Veicot analīzi par finansējuma pieprasījumu, parādās tendence, kad pirmajos ir augsta aktivitāte, otrajās projektu iesniegšanas kārtās ir visaugstākā un tad aktivitāte finansējuma pieprasījuma ziņā sāk samazināties.

Svarīgs pasākums nākotnē ir celt saimniecību efektivitāti, konkurētspēju un uzlabot lauku saimniecību, pārtikas ražošanas uzņēmēju un mežsaimniecības nozares dzīvotspēju. Pašlaik saimniecību efektivitātes rādītāji ir vieni no zemākajiem ES. Lauksaimniecības izlaide uz vienu nodarbināto Latvijā ir par 67% zemāka nekā ES valstīs vidēji, bet atdeve no 1 EUR ieguldītā atbalsta atpaliek par 42 %, tāpēc nākotnē ļoti svarīgi celt ražošanas efektivitāti un konkurētspēju.¹ Tas panākams ar jaunu tehnoloģiju un inovāciju ieviešanu, izmantojot jaunākos zinātnes sasniegumus. Ja attiecina produkcijas realizācijas apjomus pret nozarē strādājošo skaitu, tad sanāk, ka šie rādītāji arī ir zemi. Pašlaik darbaspēka produktivitāte arī ir viena no zemākajām ES.

Autore secina, ka šie rādītāji ir tik zemi tāpēc, ka liela daļa ir pašpatēriņa saimniecību, kuras produkciju nemaz nerealizē, tādējādi pazeminot kopējo lauksaimnieciskās ražošanas efektivitāti. Tās ir mazās 43,6 tūkst. saimniecības, kurām ekonomiskais lielums (EL) ir līdz

¹ Zemkopības ministrija. Latvia - Rural Development Programme (National). Pieejams: https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/68/59/LAP2014-2020_versija_2.2..pdf (skatīts 15.01.2016)

4 000 EUR. 37,4 tūkst. saimniecību ražo produkciju tirgum, bet arī no tām 9,2 tūkst saimniecību realizē tirgū tikai 25% no saražotās produkcijas. Sanāk, ka aptuveni tikai 28 tūkst. saimniecību ražo produkciju tirgum.¹

Autore secina, ka šos rādītājus pazemina gan nelabvēlīgā uzņēmējdarbības vide, gan tas, ka vērojama ēnu ekonomika, kā arī pārmērīgās prasības un administratīvais slogs, kas nākotnē var būtiski kaitēt uzņēmumu attīstībai. Šie zemie rādītāji lauksaimniecības, pārtikas ražošanas un mežsaimniecības nozarēs ir sekas, kas saistītas arī ar ekonomisko situāciju pasaulē, noieta tirgus uz Krieviju ir slēgts. Tā rezultātā ir novērojama krīze piena lopkopībā, sakarā ar zemajām piena iepirkuma piena cenām, jo izdevumi nenosedz ražošanas izmaksas. Cikliski šādas krīzes ir novērotas gan liellopu gaļas, gan cūkkopības, gan graudkopības, gan citās nozarēs.

Nozaru attīstību nākotnē apdraud arī nepietiekama ražošanas resursu pieejamība – lauksaimniecības zemju, investīciju, apgrozāmo līdzekļu un kvalificēta darbaspēka, kā arī banku nevēlēšanās sniegt kredītus uz izdevīgiem nosacījumiem.

Lai nākotnē netiktu apdraudēta mazo un vidējo lauku saimniecību attīstības iespējas, ir jāveicina lauksaimnieciskās produkcijas pievienotās vērtības paaugstināšana, kā arī jāveicina lauku saimniecību kooperācija.

Lai nākotnē veicinātu lauksaimnieciskās produkcijas realizācijas iespējas vietējā tirgū, viens no atbalsta saņemšanas nosacījumiem pārtikas ražošanas uzņēmumiem būs vietējās izejvielas iepirkšana.

Arvien vairāk tiek atbalstīta bioloģiskās saimniekošanas prakse, kā arī to turpina darīt ar vēl lielāku intensitāti. Tiek veicināta dabas resursu saglabāšana un videi draudzīga saimniekošana. Nākotnē tiks atbalstīta bioloģisko produktu pārstrāde īsās pārtikas piegādes ķēdēs, jo audzis pieprasījums pēc dabiskiem, tīriem un bioloģiski audzētiem produktiem. Pašlaik Latvijā no bioloģiski saražotās produkcijas, tikai aptuveni 30% tiek pārdota kā bioloģiskā produkcija.

Ir vērojama tendence ar katru gadu palielināties bioloģiski apsaimniekotajām LIZ platībām. Laika posmā no 2007.g. to bija 11,5 tūkst. ha, tas ir par 21,5 %.²

Tiek veicināta labai saudzīga saimniekošana ar efektīvu resursu izmantošanu un vērsta pret klimata pārmaiņām.

Šobrīd ne tikai Eiropas Savienībā, bet visā pasaulē ir aktuāla globālās sasilšanas problēma un tās nelabvēlīgā ietekme uz dabu. Šī iemesla dēļ, tiek veikti un nākotnē tiks

¹ Zemkopības ministrija. Latvia - Rural Development Programme (National). Pieejams: https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/68/59/LAP2014-2020_versija_2.2..pdf (skatīts 15.01.2016)

² Turpat (skatīts 15.01.2016)

turpināti dažādi atbalsta pasākumi dabas aizsardzības jomā. ES valstīs vidējais rādītājs pēc SEG no lauksaimniecības nozares uz vienu LIZ ha ir 2,6 tonnas CO₂ ekvivalents. Neskatoties uz to, ka Latvijā šis rādītājs ir uz pusi mazāks, tikai 1,3 tonnas, CO₂ ekvivalents, pastāv bažas, ka nākotnē šis daudzums varētu palielināties. Tas saistīts ar pārtikas rūpniecības un lauksaimniecības straujāku attīstību.¹

Vadošā iestāde apsver rosināt kā vienu no projekta realizācijas mērķiem norādīt vides piesārņojuma samazināšanu. Tas nozīmē, ka vārēs rakstīt saimniecību attīstības projektus par mērķi norādīt, piemēram, precīzu minerālmēslu izsēju un/vai augu aizsardzības līdzekļu lietošanas ierobežošanu. Autorei darbā bijis praktisks piemērs, kad saimniecības vēlas mainīt esošo minerālmēslu izkliešanas pret jaunu tikai tāpēc, ka jaunais būtu aprīkots ar GPS. Minerālmēslu lietošana izmantojot izkliešanas, kas aprīkots ar GPS spēj būtiski samazināt izmaksas, jo minerālmēsli tiek izkliešami tikai tik cik konkrētajā vietā ir nepieciešams pēc augsnes agroķīmiskās izpētes, kā arī izsējot tas izslēdz pārklāšanās iespēju.

Nākotnē nepieciešams sniegt investīciju atbalstu modernu energoresursu taupošu kā arī standartiem atbilstošu tehnoloģiju ieviešanu, kas samazinātu SEG emisiju un amonjaka noplūdi, t.sk. tādu tehnoloģiju, kas ražo enerģiju no atjaunotiem energoresursiem.²

CO₂ piesaistīšana un uzglabāšana augsnē veicot dažādus agrotehniskos pasākumus – kūstmēslu, zaļmēslojuma u.tml. iestrāde augsnē izvēloties piemērotas augsnes apstrādes un kūstmēslu apsaimniekošanas metodes, kas sekmē oglekļa asimilāciju augsnē, kompensējot CO₂ emisijas no augsnes.³

Latvijas lauksaimniekiem, pretendējot uz atbalstu dabas aizsardzības jomā, obligāti jāiziet minimālais apmācību kurss vides un klimata pārmaiņu jomā – par vides un klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanas pasākumu nozīmi, saturu un veicamajām darbībām, tādējādi sekmējot efektīvāku vides pasākumu ieviešanu.

Pasākumā “Agrovide un klimats” un “Bioloģiskā lauksaimniecība” ir prasība, izpildīt papildus nosacījumus, nekā tradicionālajā lauksaimniecībā. Lauksaimnieki var uzņemties brīvprātīgas saistības uz pieciem gadiem un saņemt atbalsta maksājumu, izdevumu un neiegūto ienākumu segšanai, kas radušies šo saistību dēļ.

Lai novērstu minerālmēslu un pesticīdu nonākšanu atklātās ūdens krātuvēs (upēs, ezeros, dīķos, grāvjos u.c.), kā arī gruntsūdeņos, jābūt ierīkotām buferjoslām.

¹ Zemkopības ministrija. Latvia - Rural Development Programme (National). Pieejams: https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/68/59/LAP2014-2020_versija_2.2..pdf (skatīts 15.01.2016)

² Turpat (skatīts 15.01.2016)

³ Turpat (skatīts 15.01.2016)

Sakarā ar bišu izzušanu ir izstrādātas “zaļināšanas prasības”, kas paredz saimniecībām no 10 ha platības audzēt vismaz 3 kultūraugus, tādējādi, nodrošinot bites ar ganībām un veicinātu biškopības attīstību. Konstatēta vajadzība īstenot agrovides pasākumus, kas veicinātu tādu augu audzēšanu, kas ir bagātīgi ar ziediem un putekšņiem. Biškopībai ir ļoti liela loma ziedošo augu apputeksnēšanā un ekosistēmas uzturēšanā.

Tiek veicināti pasākumi zemes auglības uzlabošanai, tai skaitā zemes mitruma regulēšanu, kas ir viens no svarīgākajiem zemes ražotspējas ietekmējošiem faktoriem. Šīs aktivitātes mērķis ir palielināt oglekļa uzkrājumus aramzemēs līdz 2020.gadam par 10%, iestrādājot augsnē biomēslojumu. Rezultātā tiks panākts kultūraugu ražību kāpums.

Pasākums “Agrovide un klimats” papildus ūdens aizsardzības mērķim sekmēs arī augsnes kvalitātes uzlabošanu ar tādām jaunām saimniekošanas metodēm kā piemēram, rugāju lauki ziemas periodā. Rudenī pēc ražas novākšanas līdz 31.martam saglabā neiestrādātas kultūraugu atliekas un rugājus, ir aizliegts lietot minerālmēslus un pesticīdus, lai nodrošinātu ar barību savvaļas dzīvniekus un ziemojošos putnus. Ziemā meža zvēri atrod barību rugāju laukos, bet tur mītošie grauzēji ir laba barība aizsargājamajiem plēsējiem. Rugāju laukos ir daudz barība arī sēklēdājiem putniem. Platība nedrīkst būt mazāka par 10 ha.

Ir svarīgi arī atbalstīt saudzējošu metožu pielietošanu dārzkopībā un laukkopībā, lai ierobežotu pārmērīgu augu aizsardzības un mēslošanas līdzekļu lietošanu. Veicināt nezāļu, kaitēkļu un slimību apkarošanu ar agrotehniskiem pasākumiem, tādējādi samazinot pesticīdu lietošanu un to kaitīgo ietekmi uz vidi un cilvēku veselību.

Tiek veikti pasākumi, lai saglabātu Latvijas dabas ainavas un nodrošinātu veselīgu dzīves vidi sabiedrībai, kā arī lai nepieļautu dabas pieminekļu – dižakmeņu, aizsargājamo koku un aleju bojāšanu vai iznīcināšanu.

12% no Latvijas teritorijas ir noteikti lauksaimnieciskās un mežsaimnieciskās darbības ierobežojumi – no daļēja līdz pilnīgam (lielākā daļa no tām ir NATURA 2000 teritorijas). Platības, kur putni ligzdo uz zemes, aizliegts vasarā pļaut zāli. Tā obligāti jānopļauj rudenī un jānoved no lauka (to nedrīkst dedzināt), kad putnu mazuļi ir izauguši un aizlidojuši. Nopļautā zāle ir pāraugusi un neder lopbarībai, bet darbus nereti apgrūtina rudens lietavas, tāpēc lauksaimniekiem subsīdiju veidā tiek kompensēti neiegūtie ienākumi un zaudējumi, kas radušies, lai izpildītu noteikumus.

Tiek veicināta bioloģiski vērtīgo zālāju apsaimniekošana videi draudzīgā veidā. Atbalsts attiecas tikai uz ES nozīmes zālāju biotopiem. Pasākums veicinās labvēlīgus apstākļus īpaši aizsargājamo biotopu un sugu attīstību. Ar atbalstu par videi draudzīgu metožu palīdzību (buferjoslas, rugāju lauki) tiks samazināts lauksaimniecības radītais piesārņojums virszemes

un pazemes ūdeņos, kā arī gaisā. Tiks veicināta barības vielu saglabāšana augsnē un novērsta augsnes erozija.

Katru gadu arvien aktīvāk tiek veicināta pāreja uz bioloģisko saimniekošanu. Autores praksē ir bijuši piemēri, kad saimniecības reģistrējas un uzsāk darbību tikai ar domu saimniekot bioloģiski, jo ir iespēja saņemt lielu subsīdiju atbalstu. Iesniedzot jebkura veida projektus Lauku atbalsta dienestā, bioloģiskās saimniecības vienmēr ir privilīģētākas. Projektus pēc iesniegšanas sarindo pēc piešķirtajiem punktiem un par bioloģisko saimniekošanu vienmēr dod papildus punktus. Bioloģisko pārtiku arī ir iespējams pārdot par augstāku cenu un ja atrod labu noieta tirgu, tas ir ienesīgi. Arvien vairāk cilvēku pievērš uzmanību tam ko patērē un vai tas ir bioloģiski, īpaši tas attiecas uz ģimenēs ar alergiskiem bērniem.

Kopumā Latvijas lauksaimnieciskajā ražošanā arvien vairāk tiek pievērta uzmanība dabas aizsardzībai. Tiek izstrādātas arvien jaunas prasības, kuras ievērojot lauksaimnieki saņem kompensācijas. Subsīdiju apmēri ir gana augsti un praksē redzams, ka lielākā daļa lauksaimnieku darbojās, jo ir šis atbalsts. Bez subsīdiju atbalsts neto apgrozījums reti kurai saimniecībai spētu pilnībā nosegt izmaksas un vel nest peļņu.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

SECINĀJUMI

1. ELFLA finansējums gan periodā no 2007.g. – 2013.g., gan no 2014.g. – 2020.g. sadalīts salīdzinoši līdzvērtīgās daļās kaut gan pirmajos plānošanas perioda gados un pirmajās projektu iesniegšanas kārtās finansējums tiek pieprasīts vairāk nekā piešķirts. Pēdējos gados finansējums paliek pāri un notiek plānošanas perioda finansējuma apguves laika nobīde par diviem gadiem.
2. Vērojama lēna Zemkopības ministrijas darbība saistībā ar attiecīgo projektu MK noteikumu pieņemšanu vai rediģēšanu, kas kavē projektu pieteikumu kārtas izsludināšanu. Autores pieredzē ir bijuši gadījumi, kad pēc LAD iekšējās informācijas zināms plānotais projekta pieteikumu kārtas atvēršanās laiks, bet patiesībā tas bijis vidēji 4 mēnešus vēlāk.
3. Finansējuma sadalē pa reģioniem netiek ņemts vērā tā pieprasījums attiecīgajās pārvaldēs, piemēram Zemgalē vairāk lielo saimniecību modernizācijas projektiem, Dienvidlatgalē un Ziemeļvidzemē jauno lauksaimnieku un mazo saimniecību atbalsta projekti. Relatīvais sadalījums finansējuma pieprasījumam visās projektu kārtās attiecīgajiem projektiem saglabājas līdzvērtīgs.
4. Netiek ņemtas vērā jauno lauksaimnieku un mazo saimniecību atbalsta projektu īpatnības – visiem vienāds atbalsts. Finansējuma pa reģioniem sadalīts tā, ka nevienā tas nedalās ar paredzamo atbalstu 15 000 vai 40 000 eiro, līdz ar to atbalstu saņem mazāk saimniecību, nekā tas būtu precīzi sadalot šo finansējumu pa pārvaldēm.
5. Lauku atbalsta dienests nepietiekami informē potenciālos atbalsta pretendentes par attiecīgajiem projektiem un to specifiskajām prasībām, kā rezultātā lauksaimniekiem rodas priekšstats, ka to no viņiem prasa konsultanti (autore), pret kuriem tiek celtas pretenzijas un negatīva reputācija.
6. LAD referenti pirms projektu pieteikumu labošanas netiek sertificēti. Bijuši gadījumi, kad tiek sniegtas nekorektas atbildes uz interesējošiem jautājumiem par projekta iesnieguma specifisko punktu aizpildīšanu. Bijusi situācija, kad konsultantam liek labot pieteikumu neatbilstoši grāmatvedības pamatprincipiem, kas liecina, ka konkrētā referente bijusi bez finanšu vai ekonomikas izglītības.
7. Jaunā plānošanas perioda projektu mērķu sasniegšana orientēta uz sankcijām. Rezultātā referenti konsultantiem liek labot projektus uz ieņēmumu samazināšanu, kur

zūd ieguldītais darbs aprēķinos. Kredīta nepieciešamības gadījumos, bankās redzot šos projektus ar tik zemiem ieņēmumiem, tie tiek atteikti.

8. Latvijas starp 28 ES valstīm pēc saņemtā ELFLA finansējuma apjoma ierindojas 20.vietā. Katrai valstij aprēķinot piešķiramo finansējumu tiek ņemta vērā to lauksaimnieciskā situācija pēc SUDAT (Saimniecību uzskaites datu tīkls) datiem. Sniedzot datus saimniecības slēpj daļu no izdevumiem un neuzrādās visas apsaimniekotās LIZ platības, kā rezultātā ir pietiekami augstas ražas ar ne tik augstiem izdevumiem. Latvijas lauksaimniecība pēc statistikas ir ienesīgāka nekā realitātē.
9. Autorei bijusi saskarsme ar nepamatoti noraidītu projekta pieteikumu, kāda prakse nav pieļaujama. Šāda situācija radās, jo bija liels skaits projektu ar nepietiekošu finansējumu. Objektīvāka vērtēšana norisinātos, ja projektu iesniedzēji nebūtu savstarpēji pazīstami ar attiecīgo pārvalžu vadītājiem un referentiem.
10. Palielinot projektu atbalsta intensitāti ātrāk tiktu apgūts pieejamais publiskais finansējums, piemēram, vidēji 50%, nevis 40% kā tas ir šobrīd. Praksē bijis gadījums, kad banka atsaka kredīta piešķiršanu, par iemesli minot zemu projekta atbalsta intensitāti.

PRIEKŠLIKUMI

1. Projektu rindošanā izdalot divu lielumu saimniecības pievienot trešo – vidēja lieluma saimniecību, ar neto apgrozījumu 70 001 – 350 000 EUR gadā.
2. Projektu pieteikumu rindošanu veikt visas valsts mērogā, nevis pa reģioniem.
3. Plānošanas perioda pirmajās projektu pieteikumu iesniegšanas kārtās atvēlēt vairāk publisko finansējumu attiecīgajiem projektiem, mazāk atstājot pēdējiem gadiem.
4. Lauku atbalsta dienestam rīkot seminārus lauksaimnieku izglītošanai par to kas nosaka pieejamo subsīdiju lielumu.
5. Lauku atbalsta dienestam norīkot darbiniekus, kas būtu tieši saistīti ar projektu pieteikumu sagatavošanu un atbildīgi par sniegtajiem skaidrojumiem.
6. Mainīt projektu izvērtēšanas reģionus, piemēram, Ziemeļkurzemes reģiona saimniecību projektus sūtīt izvērtēšanai uz Lielrīgas reģionu vai kādu citu.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. LR MK noteikumi Nr.598 *Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu, administrēšanu un uzraudzību lauku un zivsaimniecības attīstībai 2014.–2020.gada plānošanas periodā*. 2014. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=269553> (skatīts 12.01.2016.)
2. **Blumberga S.** *Eiropas Savienības fondu efektivitāte Latvijā, Promocijas darba kopsavilkums*. Rīga RTU Izdevniecība 2012, 39.lpp
3. **Dovladbekova, I., Eteris, E., Zelmenis, D.** *Eiropas Savienības ekonomiskā politika un Latvija*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 2008. 349.lpp
4. Eiropas Komisija. 2014 - 2020 EAFRD funding, Pieejams: http://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020/country-files/common/funding-per-ms_en.pdf (skatīts 03.05.2016)
5. Eiropas Komisija. Lauku attīstība 2014. – 2020.gadā. Pieejams: http://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020/index_lv.htm (skatīts 06.05.2016.)
6. Eiropas Savienības māja Rīgā. *Jautājumi par ES, kas ir SAPARD*. Pieejams: <http://www.esmaja.lv/eiro-info/es-darbiba/kas-ir-sapard> (skatīts 10.01.2016.)
7. ES finanses. Fondi un finanšu programmas. Pieejams: <http://www.esfinanses.lv/lv/a/lapa/fondi-un-finansu-programmas> (skatīts 24.12.2015)
8. Eurostat Statistics Explained. Agricultural census in France. Pieejams: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Agricultural_census_in_France (skatīts 04.05.2016)
9. Eurostat Statistics Explained. Agricultural census in Malta. Pieejams: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Agricultural_census_in_Malta (skatīts 04.05.2016)
10. Finanšu ministrija. *Eiropas Savienības struktūrfondi Latvijai*, Finanšu ministrija 2004, 24 lpp, Pieejams: http://www.esfondi.lv/upload/a-bukleti/ESfondi_Lv.pdf (skatīts 10.01.2016.)
11. Latvijas Republikas Finanšu ministrija. Vadošā iestāde. Pieejams: http://fm.gov.lv/lv/sadalas/es_un_arvalstu_finansu_palidziba/vadosa_iestade/ (skatīts 24.12.2015)
12. Latvijas Republikas Zemkopības ministrija. Lauku atbalsta dienesta 2008. gada publiskais pārskats. Rīga 2009. 28.lpp. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/lad_gada_parskats_2008.pdf (skatīts 27.12.2015.)

13. Latvijas Republikas Zemkopības ministrija. Lauku atbalsta dienesta 2009. gada publiskais pārskats. Rīga 2010. 34.lpp. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/lad_publicais_parskats_2009.pdf (skatīts 10.01.2016)
14. Latvijas Republikas Zemkopības ministrija. Lauku atbalsta dienesta 2010. gada publiskais pārskats. Rīga 2011. 34.lpp. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/lad_publicais_2010_gada_parskats.pdf (skatīts 12.01.2016.)
15. Latvijas Republikas Zemkopības ministrija, Lauku atbalsta dienesta 2011. gada publiskais pārskats, Rīga 2012. 41.lpp. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/lad_publicais_2012_gada_parskats.pdf (skatīts 14.01.2016.)
16. Latvijas Republikas Zemkopības ministrija, Lauku atbalsta dienesta 2012. gada publiskais pārskats, Rīga 2013. 37..lpp. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/publiskais_parskats_2012.pdf (skatīts 14.01.2016.)
17. Latvijas Republikas Zemkopības ministrija, Lauku atbalsta dienesta 2013. gada publiskais pārskats, Rīga 2013. 35..lpp. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/publiskais_parskats_2013.pdf (skatīts 14.01.2016.)
18. Latvijas Republikas Zemkopības ministrija, Lauku atbalsta dienesta 2014. gada publiskais pārskats, Rīga 2015. 35.lpp. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/publiskais_parskats_2014.pdf (skatīts 14.01.2016.)
19. Lauku atbalsta dienests. 4.1 Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās. Pieejams: <http://lad.gov.lv/lv/atbalsta-veidi/projekti-un-investicijas/atbalsta-pasakumi/4-1-atbalsts-ieguldijumiem-lauku-saimniecibas-183> (skatīts 29.12.2015)
20. Lauku atbalsta dienests. 6. pasākuma "Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība" projektu sadalījums pa plānošanas reģioniem (dati uz 13.04.2016.), Pieejams: http://lad.gov.lv/files/2016_04_13_6_pasak_pa_reg_un_novadiem.xls (skatīts 15.05.2016)
21. Lauku atbalsta dienests. Informācija par LAP apakšpasākuma "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" 1.kārtas (08.12.2014.-15.01.2015.) sarindotajiem pieteikumiem sadalījumā pa RLP. Pieejams: http://lad.gov.lv/files/rindosana_16_02_%284_1%29.xlsx (skatīts 28.12.2015.)
22. Lauku atbalsta dienests. Informācija par LAP apakšpasākuma "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" 2.kārtas (04.01.2016.-04.02.2016.) sarindotajiem pieteikumiem sadalījumā pa RLP. Pieejams:

- http://lad.gov.lv/files/rinda_majas_lapai_2_karta_19_05_2016.xlsx (skatīts 20.05.2016.)
23. Lauku atbalsta dienests. Latvijas lauku attīstības programma 2007. – 2013.gadam 459.lpp. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/lap_7_versija_04_06_2010.pdf (skatīts 27.12.2015.)
24. Lauku atbalsta dienests. Latvijas Lauku attīstības programma 2014. – 2020.gadam. 192.lpp. Pieejams: http://lad.gov.lv/files/elfla_2014_2020_30_11_2015.pdf (skatīts 27.12/2015.)
25. Lauku atbalsta dienests. Lauku attīstības programmas (LAP) investīciju pasākumi 2014-2020. Pieejams: <http://lad.gov.lv/lv/atbalsta-veidi/projekti-un-investicijas/lap-investiciju-pasakumi/> (skatīts 02.01.2016.)
26. Ministru kabineta noteikumu projekta „Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 30.septembra noteikumos Nr.598 „Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu, administrēšanu un uzraudzību lauku un zivsaimniecības attīstībai 2014.-2020.gada plānošanas periodā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija), Pieejams: https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/68/59/LAP2014-2020_versija_2.2..pdf (skatīts 26.12.201)
27. Zemkopības ministrija. Latvia - Rural Development Programme (National). Pieejams: https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/68/59/LAP2014-2020_versija_2.2..pdf (skatīts 15.01.2016)

PIELIKUMI